

MAGASINET

MEDLEMSTIDNING FÖR PAPPERS AVD 68 JUBILEUMSNR. 2015



**PAPPERS AVD. 68 - 100 ÅR
1915 - 2015**



Under detta år kommer Pappers avd 68 att påbörja sitt hundra verksamhetsår. Detta kommer att manifesteras på olika sätt bl a genom tre jubileumsfester för medlemmar och inbjudna, konstutställning och en bokutgivning. Eftersom jubileumsboken inte kommer att vara färdig till 100-årsdagen så ger vi i avdelningen istället ut detta jubileumsnummer av PappersMagasinet.

Här berättar vi i kortformat lite om avdelningens historia och verksamhet. Vi har valt att lyfta fram verksamheter som är sådana som man kanske inte i första hand kopplar ihop med fackligt arbete. Naturligtvis är förhandlingar, skydds- och miljöarbete och studier centrala områden för varje fack men detta har skildrats i vår förra historik och kommer också att få utrymme i vår kommande bok och har därför fått stå tillbaka lite i detta nummer.

Här i tidningen finns berättelsen om Wilhelm Juhlin – mannen som var med när det hela började. Börje Nordström medverkar med en novell om hur de första människorna som flyttade till brukssamhället Hallstavik upplevde omställningen.

Birgitta Fagerlund bidrar med ett recept på Hallstabbullen—framtagen med anledning av ortens jubileum. Författaren Kalle Güettler ger ett smakprov ur den kommande historiken. Tanken är att den nya boken skall ges ut i en kassett tillsammans med den förra boken (75 år) för att på så vis få en sammanhållen 100 års historia. Det bör också nämnas att det finns ytterligare en äldre skrift om avdelningen. Den gavs ut i samband med 50-årsjubiléet och skrevs av en tidigare ordförande – Hugo Nilsson.

Jubiléet uppmärksammas också bland annat genom framställningen av en särskild jubileumslogga som designats av grafikern Rolf Lindberg, Edebo. Dessutom brevpapper, dekaler, banderoller, roll-ups, tröjor och en jubileumsgåva till medlemmarna. Avdelningen deltar också i kommunens och Hallstaviks Nätverks olika arrangemang kring ortens firande.

Vid jubileumsfesten den 26 september kommer dessutom att framföras ett specialskrivet musikstycke av förre musikledaren Berth Eriksson, där några originalinstrument från 20-talet som härstammar från vår musikkår kommer att användas.

På medlemsfesterna blir det, förutom en trerättersmiddag, ett kulturprogram med Ove Engström och Michael Blum, dansbandsmusik och en i avdelningen känd trubadur, Daniel Andersson från Gimo, i puben.

På Hallstaviks-dagen den 5 september kommer vi att medverka på flera sätt – korvgrillning, barnprogram och musikframträdande av Mysticman.

I avdelningens ägo finns en konstsamling som uppkommit framförallt genom gåvor till oss vid olika jubiléer men även genom avdelningens egna inköp. Den innehåller både rikskända konstnärer och lokala förmågor ur avdelningens medlemsled. Ett urval av dessa konstverk kommer att ställas ut via Häveröbygdens Konstförening på Folkets Hus i oktober.

Nu när vi fyller 100 år ska vi träffas, äta god mat och ha det trevligt tillsammans. Vi bör dock under detta jubileumsår också ägna en tanke åt de människor som genom decennierna kämpat för det vi har idag och många gånger tar för självklart. Framtiden kommer att bjuda på nya strider innehållande både med- och motgångar. Då ska vi komma ihåg att det är sammanhållning och solidaritet som är grunden för en bra facklig verksamhet.

Leve Pappers avdelning 68!

Roger Berglund





Ångsågen före pappersbruket

Det var en dag vilken som helst. Jag hade gjort mig ett ärende ner till vårt arkiv på Folket Hus. På uppdrag av Hallstaviks tidigare musikledare Berth Eriksson skulle jag försöka leta fram några uppgifter om 68:ans musikkår från gamla protokoll. Våra äldsta protokoll och kassaböcker ligger i ett kassaskåpsliknande förvaringsskåp. Jag hade kommit till den nedersta lådan och där, längst ner, under alla gamla böcker låg vad som syntes vara en svart plånbok eller något åt det hållet. Vad tusan är detta? undrade jag och plockade upp den svarta tingesten. Knäppte upp spännet och vecklade ut plånboken. Däri låg ett antal omsorgsfullt hopvikta papper. Alla handlade om Gustaf Wilhelm Juhlin.

Sommaren 1888 var varm. Det var den sommaren då flera städer i Sverige brann – bland dessa den stora Sundsvallsbranden som ödelade omfattande delar av centrala staden. I Stockholm går den 4

juli mursmäckorna ut i strejk, då murarhantlangerskorna i Stockholm kräver löneförhöjning från 16 till 18 öre i timmen. I London mördar Jack Uppskäraren prostituerade kvinnor.

Josefina Andersdotter i Hammarby, Edebo var höggravid denna sommar. Hon och maken Carl Johan Juhlin väntade ånyo ett barn. I oktober 1870 hade Carl Johan och Josefina vigts i Edebo kyrka och de var då bosatta i Gråska. Carl Johan var född 1844 och var vid den väntade nedkomsten ännu 43 år. Tidigare hade han varit statardräng i Järinge och vid den tiden hade Carl Johan och Josefin sett fem barn komma till världen. Familjen flyttade 7 november 1883 till Hammarby och Carl Johan titulerade sig då som nybyggare. Man kan misstänka att Carl Johan använde sig av slankveckan för att sluta som statardräng. (Slankveckan var den sista veckan i oktober och då var statarna lediga, oavlö-

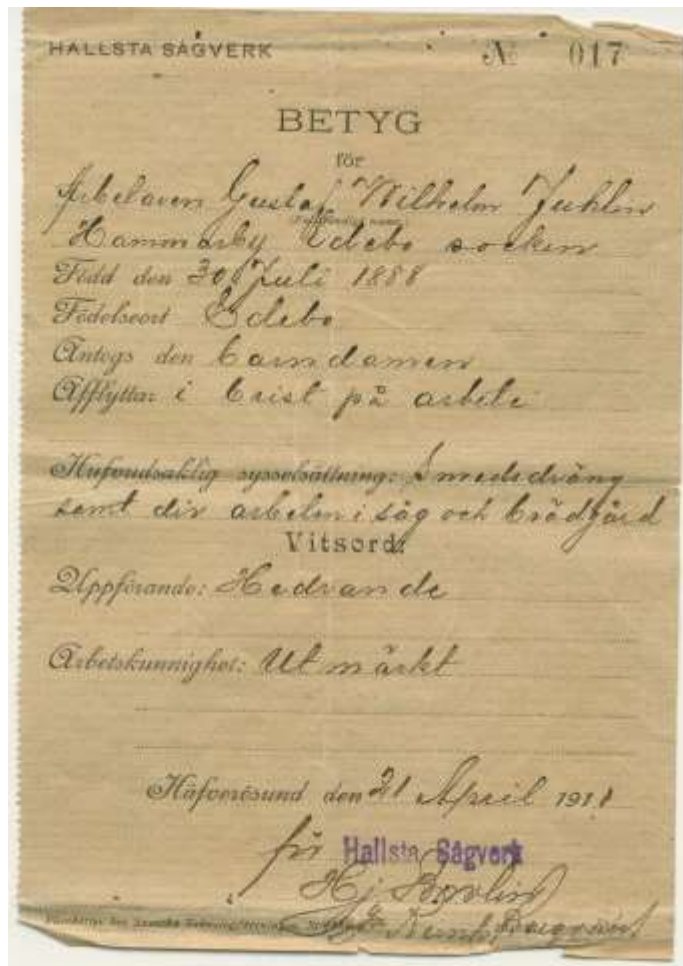
nat, och kunde passa på att sluta eller byta anställning).

Den 30 juli 1888, tre veckor efter att Josefina fyllt 46 år, födde hon sitt femte gossebarn. Pojken fick namnet Gustaf Wilhelm Juhlin och var vad vi idag kallar en sladdis. Hans tre äldre bröder var då 15, 13 och 12 år gamla. (En syster, Engla Josefina, född 1878 dog efter 1 år och en bror Anton Agathon föddes och dog 1882). När Wilhelm var knappt fyra år emigrerar hans äldsta bror Johan Emil till Nordamerika, 19 år gammal. När han är 5 och ett halvt år dör fadern Carl Johan i en ålder av endast 49 år i januari 1894. På hösten samma år flyttar Wilhelms yngste storebror Mathias Reinhold till Ununge. Kvar i Hammarby är då Josefin med sönerna Carl August och Gustaf Wilhelm. Hon står då som inhysses hjon i böckerna.

1 september 1898 skrivs Wilhelm in i Edebo kyrkskola för att fullgöra sin skolgång och den 15 juni 1901 får han ett avgångsbetyg av läraren G Jansson med godkänt i 10 ämnen och Med beröm godkänt i 5 ämnen, bl a Innanläsning och Välskrivning. För flit och uppförande får han det högsta omdömet.

När Wilhelm avslutat skolundervisningen (6 årig folkskola) vid 13 års ålder fick han med säkerhet bidra till hemmets försörjning och kanhända började han då på Hallsta Ångsåg. I hans betyg från sågverket står att han varit anställd sedan barndomen utan närmare precisering. Det är också möjligt att hans äldre bror redan arbetar vid sågen och på så vis blev det lättare för "Wille" att få en anställning där.

Sent på hösten 1905 flyttar så även Carl, han får tag i en bostad på Skeppargatan i Norrtelje. Troligen börjar



Wilhelms betyg från Hallsta sågverk

han arbeta på ångsågen i hamnen som han kan se, tvärs över Socitysparken, ifrån sin bostad. Kanske har han erfarenhet från sågverksarbete med sig när han får arbetet i Norrtelje. Carl kommer att vara kvar på sågen i Norrtelje i tio år.

Den 4 mars 1909 befinner sig Inskrivningsnämndens ordförande i Hammarby. Han ger Wilhelm en frisedel från värnpliktens fullgörande. I intyget står Wilhelm som arbetare. Eventuellt begär Wilhelm själv en frisedel, anledningen skulle iså fall kunna vara att han svarar för försörjningen för sig och sin mor.

Den 21 april 1911 slutar Wilhelm på sågen i Hallsta på grund av arbetsbrist. Han har arbetat som smedsdräng och med diverse arbeten på sågen och i brädgården. Hans arbetsfärdighet bedöms som Utmärkt och uppförandet som Hedrande. Samma dag skriver kyrkoherden i Edebo församling ut ett arbetsbetyg åt Wilhelm. Återigen hjälper Carl sin lillebror och Wille får flytta in på Skeppargatan 8 och i juni erhåller även han anställning på Ångsågen i Norrtelje. Från och med januari 1912 för Wilhelm bok över sina inkomster. Att vara



Carls bostad på Skeppargatan 8

anställd på sågen innebar också att man vid lågsåsong på sågen fick hjälpa till med huggning i skogen. I januari och februari är därför Wilhelm sysselsatt med huggning och får för detta arbete 41,98 kr i januari och 68,99 i februari. Sen är han tillbaka på ångsågen fram till november då det återigen bli huggning några månader. På sågen varierar lönen mellan 34,24 och 59,34 kr för en 14-dagars lön. Under 1912 tjänade Wilhelm 837,98 kr. Fredagen den 12 september 1913 slutar Wille på egen begäran. På Norrtälje Ångsåg har han huvudsakligen arbetat som emottagare vid bryggan och med huggning vintertid. Inspektör Samuelsson vid Ångsågen framhåller i Arbetsbetyget att Wilhelm visat sig vara en höflig och ordentlig arbetare som dessutom är absolut nykter.

I Hallsta har Aktiebolaget Kreuger & Toll, Stockholm behov av arbetskraft för den nya pappersbruksanläggningen som skall byggas därstädes. Det är norra Europas största industrianläggning som skall uppföras på jungfrulig mark vid Edebovikens östra sida. Måndagen den 15 september börjar Wille hos Kreuger & Toll. Nu bor han åter hemma hos mor Josefina och lönen hos Kreuger & Toll är inte sämre än på sågen. Första löningen består dels av 77 timmars dagsvärken

som givit 28,49 kr, dels 20 timmar ackord som resulterat i 11,90 kr. Summa lön 40,39 kr. Andra löningen består av endast 15 timmar dagsvärke men istället 96 timmar ackord. Tredje lönen 102 timmar dagsvärken och 10 ackordstimmar. Från och med fjärde löningen upphör ackordsbetalningen och all lön fås via dagsverken. För tiden från 15 september till årets slut får Wilhelm en lön på 359,92 kr. Under 1914 tjänar han 1.060,45 kr och under 1915 1.268,69 kr.

När Wilhelm träffat Eva Margareta Olsson, från Berga Edebo, känner vi inte till men det kan ha varit innan eller i samband med att Wille började på sågen i Norrtälje för 1912 har de begivit sig till en fotograf för att föreviga varandra på en bild. De båda gifter sig i Norrtälje den 22 maj 1915. Eva är tre år yngre än Wilhelm och har redan en 4 årig pojke – John Harry. De bor till att börja med hemma hos mor Josefina i Hammarby. Wille blir Kreuger & Toll trogen fram till dess alla arbeten vid pappersbruket fullbordats den 24 januari 1916. Hans slutlön i januari blir 76,44 kr. Enligt Ingenjör Karl Persson vid Kreuger & Toll har Wilhelm i huvudsak arbetat med grovarbeten samt cementarbeten och järnarmering. Även här får han vitsorden Hedrande och Utmärkt.



Norrtälje ångsåg. Wilhelms bror Carl längst till höger



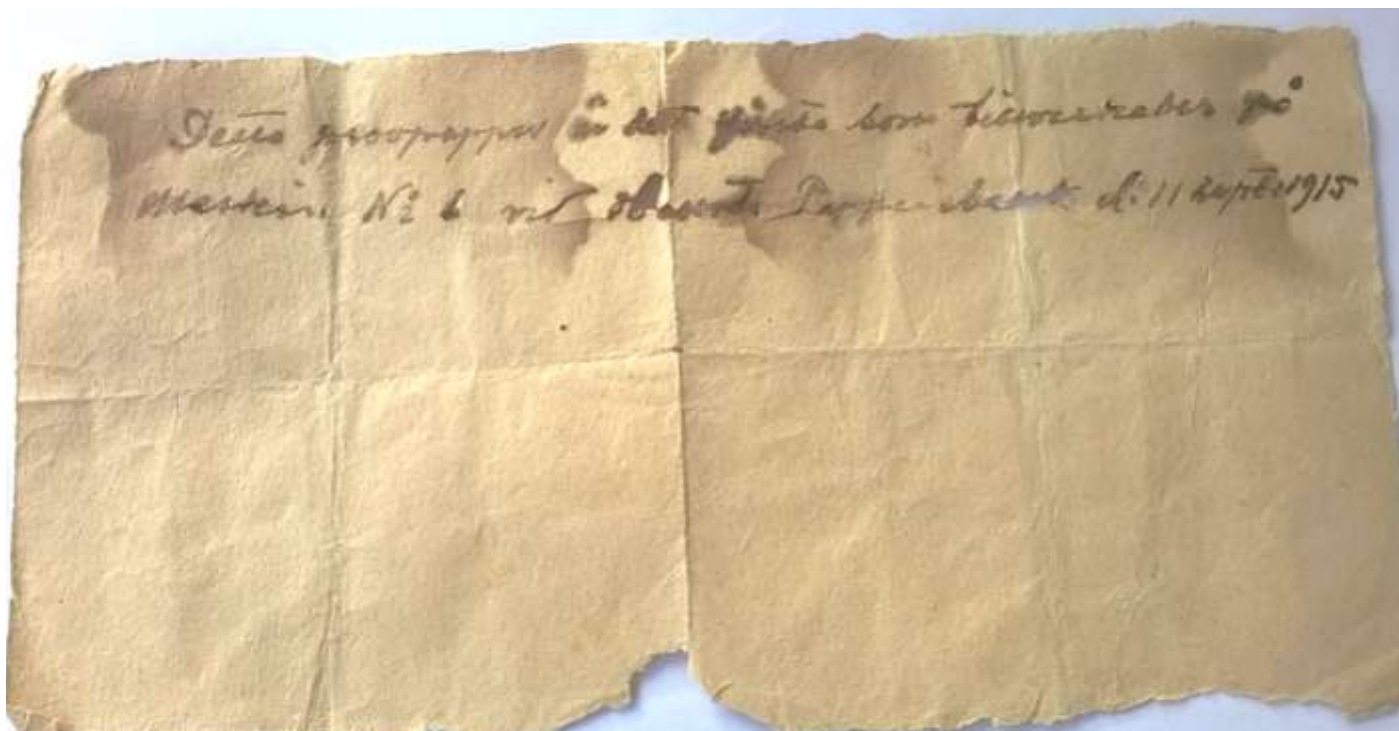
Josefina med sönerna Carl och Wilhelm



Eva och Wilhelm Juhlin hos fotografen 1912

Nu söker Wille arbete på den fabrik han själv varit med och byggt. Återigen förenas bröderna. När fabriken i Hallsta var klar att starta upp produktionen såg brodern Carl sin möjlighet att flytta tillbaka till hemtrakten och slutade därför sitt arbete på sågen i Norrtälje. Carl började tidigt på fabriken för han var själv närvarande när det första provpappret på PM 6 producerades den

11 september 1915. I släktens ägo finns ett pappersark kvar från denna körning och där Carl nogsamant antecknat "Detta provpapper är det första som tillverkades på maskin N:o 6 vid Hallsta Pappersbruk d: 11 sept 1915". När Vilhelm börjar på Holmens i februari 1916 är han noterad som packare och därefter vägare som han förblir resten av anställningen. På en gruppbild





Wilhelm syns på nedre raden fyra från höger och brodern Carl tvåan från höger

från packsalen 1917 syns båda bröderna. Den 5 juli 1916 skriver Wille in sig i avdelning 43 av Svenska Grov- och Fabriksarbetareförbundet (nuvarande Pappers avd 68), han erhåller medlemsnummer 12242. Broder Carl skriver också in sig samma dag. Båda kan dessförinnan varit medlemmar i Trä- eller Sågverksindustriarbetareförbundet.

Willes första lön vid Holmens Bruk blir på hela 344,57 kr vilket kan vara ett rekryteringsbelopp för under resten av år 1916 tjänar han i snitt 114,69 kr i månaden. Totalt med slutlönen från Kreuger & Toll stannar inkomsten för detta år på 1.452, 73 kr. Att bröderna varit ordentliga och skötsamma arbetare finns flera tecken på. De var även nykterister. Carl var dessutom musikalisk, han spelade fiol i Gottsta Missionsförsamling. Carls redlighet kommer att leda till att han 1919 utses till fjärdingsman i Hallstavik vilket han förblir fram till 1942 då han är 67 år.

I juni 1916 blir Wilhelms fru sjuk och läggs då in på Länslasarettet i Östhammar den 22 juni. Där blir Eva kvar i nästa fem månader tills den 15 november. Wille

får betala 109,50 i legosängsavgift för hustruns vistelse på lasarettet.

År 1917, den 28 juli, flyttar den nya familjen (Wille, Eva och hennes son John Harry) till en lägenhet på Östgötavägen 4 i Hallstavik. På luciadagen 1919 utökas familjen, då får Wilhelm och Eva en son som döps till Henry Wilhelm av prästen Pontén den 6 januari 1920. Tilltalsnamnet blir Henry.

Wille fortsätter sitt arbete på Holmens och lever ett normalt liv. I fackföreningsboken klistrar han regelbundet in sina kontingentmärken (medl. avgift) från Pappers avd 68. Där klistrar han även in märket från det socialdemokratiska partiet. Eva är aktiv inom nykterhetsrörelsen och är bland annat med och startar en IOGT-loge i Hallstavik 1921.

Den 1 januari 1922 avlider mor Josefina i en ålder av 79 år.

Den 12 januari 1931 skadas Wilhelm genom ett olycksfall i arbetet. Han ansöker om ersättning hos "Industriföreningen i Norrköping för ömsesidig försäk-



Carl Juhlin som fjärdingsman

ring” men får avslag då det men som uppstått på grund av skadan inte överstiger 10 procent av den normala arbetsförmågan.

Styvsonen John Harry som arbetar som packare på bruket flyttar hemifrån till Tulka 1934. Året därpå gifter han sig med Ingeborg Maria Larsson, 26 år och därefter flyttar de till ett egnahemsområde i Hallstavik. Den 13 augusti 1954 avlider Wilhelm – han är då 66 år och har ett knappt år kvar till pensionen. Hustrun Eva flyttar senare in till sonen Henry på Holmens väg 5. Hon går bort i juli 1976.

Sonen Henry får även han anställning på bruket. Henry är en duktig fotbollsspelare i Hallsta IK där han lystrar till smeknamnet ”Stegen”. På Holmens kom han bl a att arbeta i hamnen och väljs i mars 1968 till ordförande i Hamnklubben. Tio år senare väljs undertecknad till ordförande i klubben. Historien om Gustaf Wilhelm Juhlin är intressant därför att han och hans liv i så hög grad personifierar utvecklingen av Hallsta by till industrisamhället Hallstavik. Wille var med både före, under och efter bygget av fabriken. Wille och hans familj var med



Eva Juhlin tillsammans med sonen Henry längst till höger

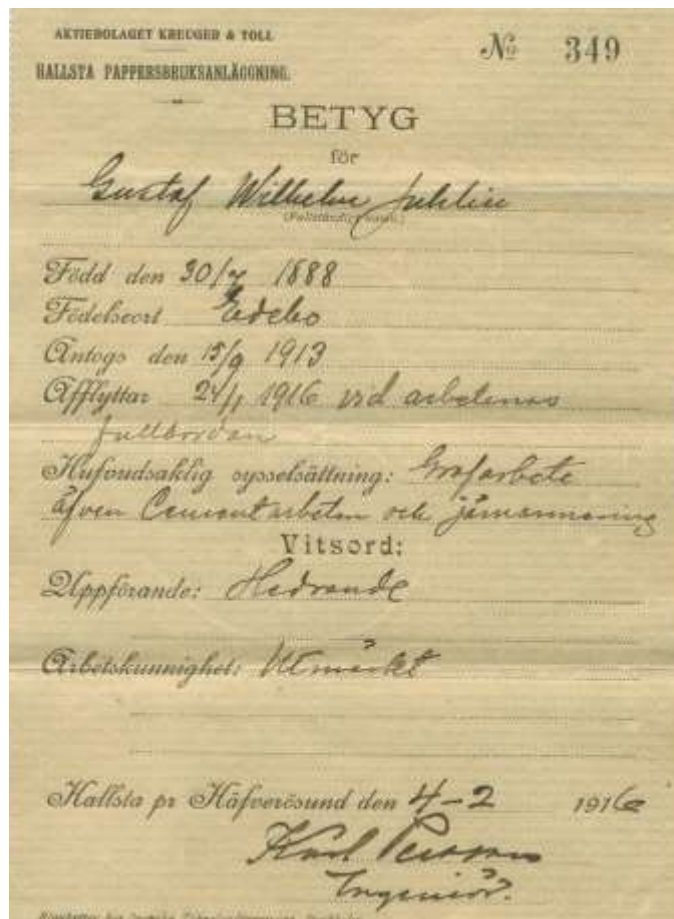
i folkrörelserna, skapade folkhemmet och den svenska modellen.

Att jag och Willes son Henry kom att bli arbetskamrater och dessutom ordföringar i samma klubb var också en poäng i sig!

Roger Berglund

Ett tack till

Helena och Sten-Göran Rybing,
Börje Nordström och
Fredrik Persson
som på olika sätt varit behjälpliga med
artikeln.



Rallare som Wilhelm arbetade tillsammans med vid bygget av Hallsta Pappersbruket 1913 - 1915. Eventuellt är det Wilhelm som står längst fram i mitten med uppknäppt skjorta.

■ AVDELNINGENS FÖRSTA MÖTEN

Här återger vi de första protokollen i avdelningens historia. De två första är hållna i Norrköping och det tredje i Hallstavik. Vi har inte rättat texten utan de är återgivna som de står skrivna i den mån vi kunnat tyda dem.

Protokoll första styrelsemötet

Hållet över första styrelsesammanträdet för Hallsta avd. N:o 43 den 28/4 1915.

Par. 1. Sedan Ordföraren Herr E. Ericsson öppnat sammanträdet kl. 6.30 em. och helsat samliga styrelsemedlemmar hjärtligt välkomna, vidtog förhandlingarna.

§ 2. Konsutiering av styrelsen, och blevo då föraden Herr Ericsson som valdes till Ordförare på mötet då avd: bildades, till, vise Ordförare E. Karlsson, till Kasör A.E. Dahlberg, till Sekreterare C.F.Hagdahl, vise sekr. R.Pettersson. Korensponderande C.F.Hagdahl.

§ 3. Att inträdesavgift och kontigent skulle bli lika som vid avd: 9, nämligen inträdesavgiften 3.00 kr. och kontigenten 40 öre i veckan per medlem.

§ 4. Till uppbördsmän för kontigenten, valdes Smith o Ek. vilka Herr Eriksson förut vidtalat och som av de andra godkändes.

§ 5. Att anordna ett möte med avd. till söndagen den 2 Maj kl. 3.30 em, och åtog sig Herr Ericsson att anskaffa lokal dertill.

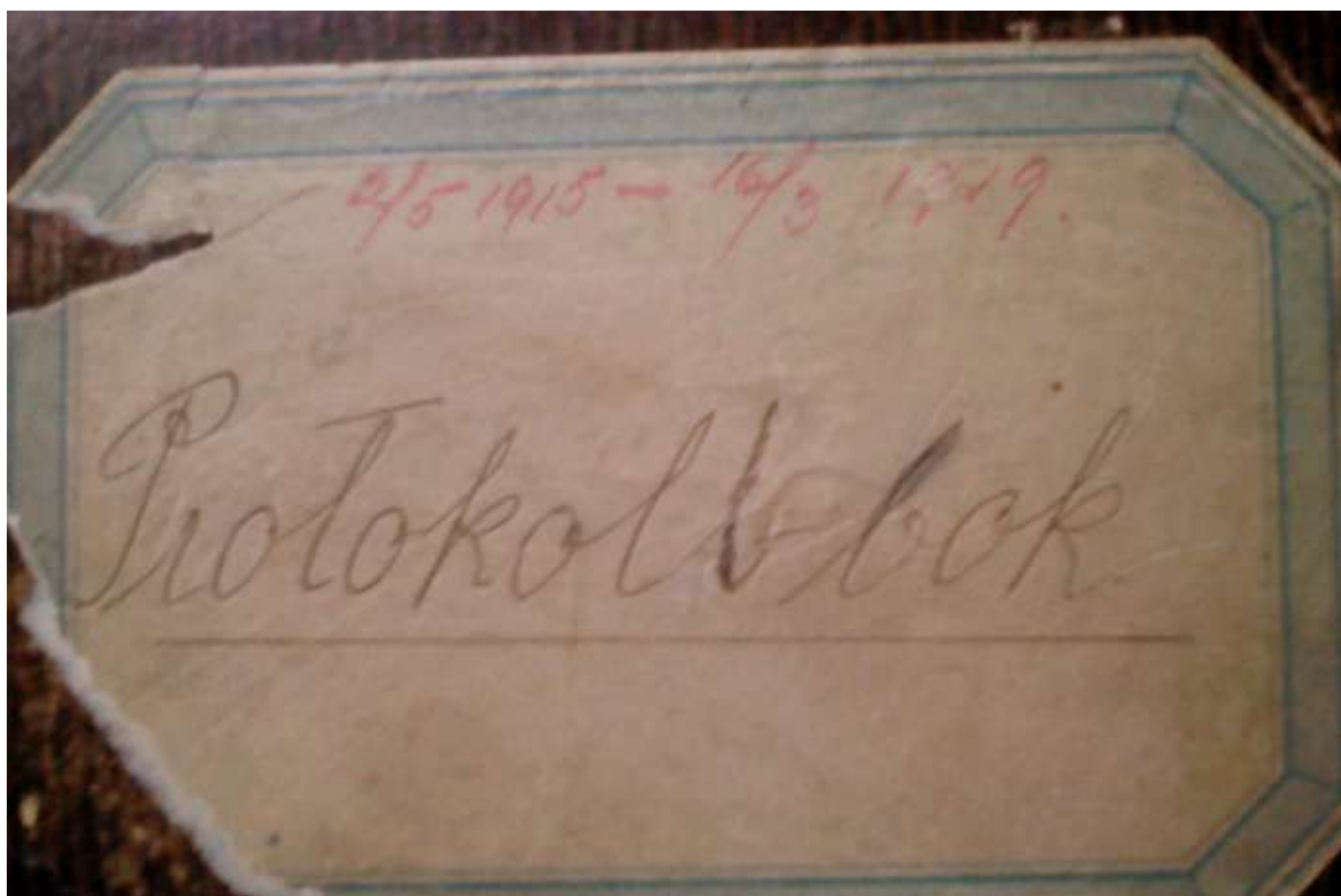
Derefter avblåts sammanträdet kl. 7.15 em

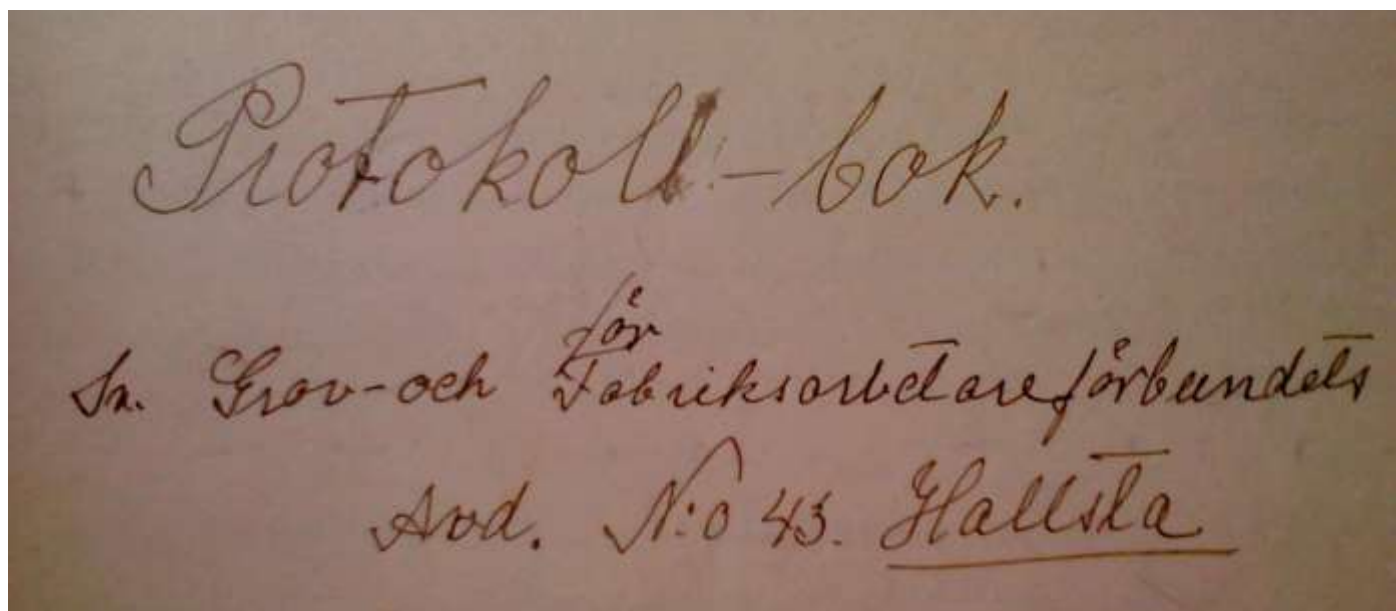
Norrköping dag som ovan

C. F. Hagdahl Sekr.

Justiras

Eric Ericsson Ordf.





Protokoll första avdelningsmötet

Hållet vid första mötet med Sv. Grov- och Fabriksskötareförbundets avd: N:r 43 Hallsta Söndagen den 2/5 1915.

§ 1. Sedan Ordf. Herr E. Ericsson öppnat mötet kl. 3.45 em och helsat de närvarande hjärtligt välkomna, samt tillkännagivit dagordningen, vilken godkändes förklarades ordet fritt.

§ 2. Två nya medlemmar anmälde sig till inträde i avdelningen nämligen F.O.W. Johansson och J.E.W. Lindal, samt anmälde sig en Hrr Schelin till övergång från ett annat förbund vilka samtliga av föreningen godkändes.

§ 3. Att vid uppgörelse av avtal vid Hallsta ej gå med på längre tid än ett År, eller att det skulle löpa ut samtidigt som Holmens Pappersbruksarbetares avtal, nämligen till den 1 Maj 1916.

§ 4. Ordf. Herr Ericsson ville att avd. skulle utse en person att resa till Hallsta för att om möjligen taga reda på förhållandena deruppe vari R. Pettersson instämde o föreslog att medlemmarna skulle lägga till 50 öre var till respengar då vi ej ha någon kassa än att ta av. Men slopades det då vi i alla fall få veta det av Förbundsrepresentanten vid underhandlingen.

§ 5. Prislista uppsattes och fick undertecknad i uppdrag att avskrifva den, samt överlämna den till Herr Malmberg, som lovat uppsända den till förbundet så fort som möjligt, och fick den följande utseende. Skiftarbe-

tare. Påläggare 41 öre pr timma. Godsdragare 41. Spånmalare 41. Extra Torkare 44. Torkare 45. 1sta Passare 41. 2dre Passare 41. Virapassare 41 öre. Rullare 45. Rullhjälpare 41 öre. Maskinsmörjare 41 öre. Hissare 41 öre. Dagarbetare. Limkokare 46 öre. Wägarer 46. Packare 43. Lastare 43 öre. Wägarlor 43. Filt- o Trasseltvättare 43. Remmakare 46 öre pr tim.

§ 6. Trämassefabriken och Sulfitfabriken går att ej taga med då ingen representant finns i båda och de andra ingen kännedom hade i arbete, utan vänta för att höra förbundsrepresentantens mening om den saken.

§ 7. En underhandlingskommite av Tre Personer tillsattes och valdes dertill. A E Dahlberg, E Ericsson och Schelin och fick då dessa i uppdrag att underhandla med arbetgifvarna.

§ 8. Att sammankalla avdelningen till möte när styrelsen eller avtalskommite det fann nödigt och att annonsera i Östergötlands Folkblad derom.

§ 9. Sedan de närvarande på Ordf tillfrågan, tillkännagivit sig redo för avslutning, avslöts mötet, som var besökt av 19 medlemmar och hela tiden präglats av godt samförstånd kl. 5 em.

Norrköping dag som ovan

C. F. Hagdahl Sekr

Justeras

Eric Ericsson Ordf



Protokoll från första avdelningsmötet i Hallsta

Hållet vid avd. sammanträde med Sv. Grov- och Fabriksarbetareförbundets avd. 43 Hallsta. Söndagen den 26-9-15

Par. 1 Mötet öppnades kl. 6 em av Ordf Herr E Ericsson vilken å avd. vägnar helsade de närvarande hjärtligt välkomna samt tillkännagav Dagordningen vilken godkändes.

Par. 2 Då Herr E Ericsson genom olycksfall var oförmögen att skriva utsågs G A Fast att leda dagen förhandlingar.

Par. 3 Föregående mötets Protokoll upplästes och godkändes till justering.

Par. 4 Kassa rapporterna för Maj, Juni, Juli och Aug. månader upplästes. Enligt nedanstående.

För Maj månad. Inkomster.

Genom försållda Kontigentmärken å 40 öre 89 st 35,60

Inträdesavgifter av 10 st medlemmar å 3.00 k 30,00

Summa 65,60

Utgifter

Till förbundet för kontigent 26,70

Inträde till förbundet för 10 st medlemmar å 50 öre 5,00

10 st medlemsböcker å 50 öre 2,50

2 st Matriklar 4,00

1 st Protokolls-bok 2,55

1 st avd.klubba 0,50

3 st stämplat med dyna 6,40

Porto 0,85

Summa kr. 48,50

Behållning för månaden 17,10

65,60

För Juni månad. Inkomster.

Genom försållda Kontigentmärken 95 st 38,00

Utgifter

Till förbundet för kontigent 28,50

Annons i Östergötlands Folkblad 0,90

Porto 0,35

Summa 29,75

Behållning för månaden 8,20

38,00

För Juli månad. Inkomster.

Genom försållda Kontigentmärken 93 st Summa 37,20

Utgifter

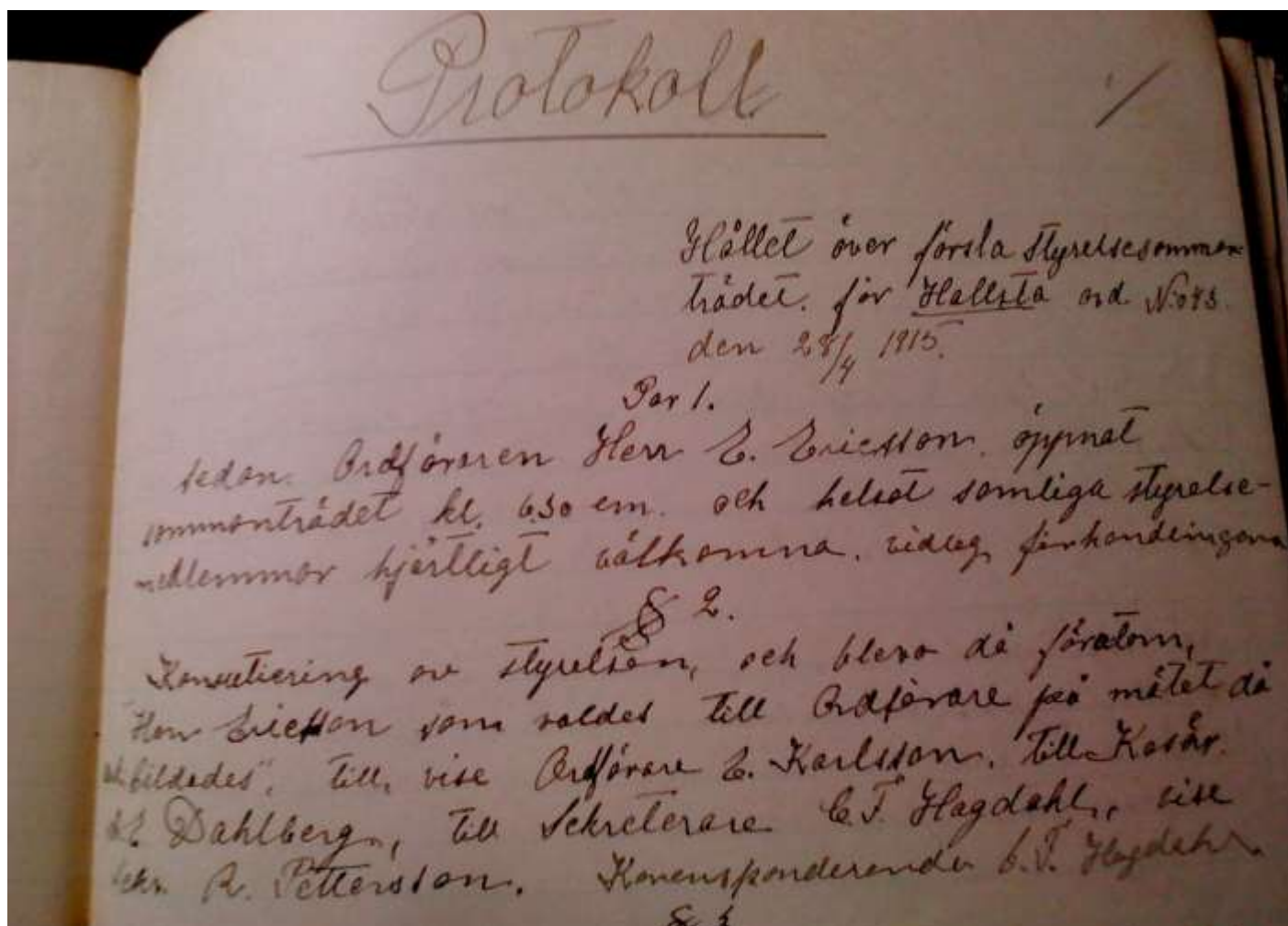
Till förbundet för kontigent 27,90

Underhandlingskommiten	23,30
Afischen 5.00 exp.	6,50
Porto	0,35
Summa	57,05
Balans för månaden	19,85

För Augusti månad. Inkomster.

Genom försålda Kontigentmärken 83 st	33,20
Utgifter	
Till förbundet för kontigent	24,90
Inträde till samorganisationen för 28 st å 5 öre	1,40
Annon	0,90
Till samorganisationens Konferens Rese- fördelningstiden	11,61
Dagtraktamente för ombudet	10,00
Porto	0,35
Summa	49,16
Balans för månaden	15,96

Samliga rapporter Godkändes.



Par. 5 Avtalet upplästes men beslöts att bordlägga den frågan till nästa möte

Par. 6 Avd. behandlade frågan om dyrtidstillägg dervid framkomma två förslag. Ett från Frits Johansson, att vi skulle dela på den frågan mellan de gifta och ogifta och så motivera i vad mån de vara i behov av ett dyrtidstillägg samt ett från Herr E. Dahlberg att vi skulle försöka samarbeta och föreslog Herr Dahlberg att Ordf. skulle representera avd. och göra en förfrågan.

Par. 6 (igen!) Frågan angående eget Förbund framkom på mötet genom ett Cirkulär Från förbundsstyrelsen angående omröstningen, men då god tid för dess inlämnande ännu var beslöts bordlägga den frågan till ett kommande möte.

Par. 7 Ett Cirkulär förelåg från Sv. Fred- och Skiljedomsföreningens centralkomite angående anslutning till den samma, men beslöt de närvarande att bordlägga frågan till nästa möte för att invänta närmare upplysningar. Till Koresponderande valdes undertecknad.

Par. 8 Avtalsfrågan som bordlades föregående möte behandlades och framkom dervid att om vi kunde lyckats få in alla arbetare i Föreningen så skulle vi ånyå försöka att om möjligt få upp timplingningen något mera åtminstone för de som äro minst avlönade, och uppdrogs åt styrelsen att utlysa ett möte tills nästa söndag och att då annonsera om avtalets underskrivande.

Par. 9 Den för oss arbetare så viktiga mjölkfrågan behandlades även och fick styrelsen i uppdrag att "utlysa ett ofentligt möte för alla intresserade", av mjölkfrågan, "vid Hallsta", såväl arbetare som förmän.

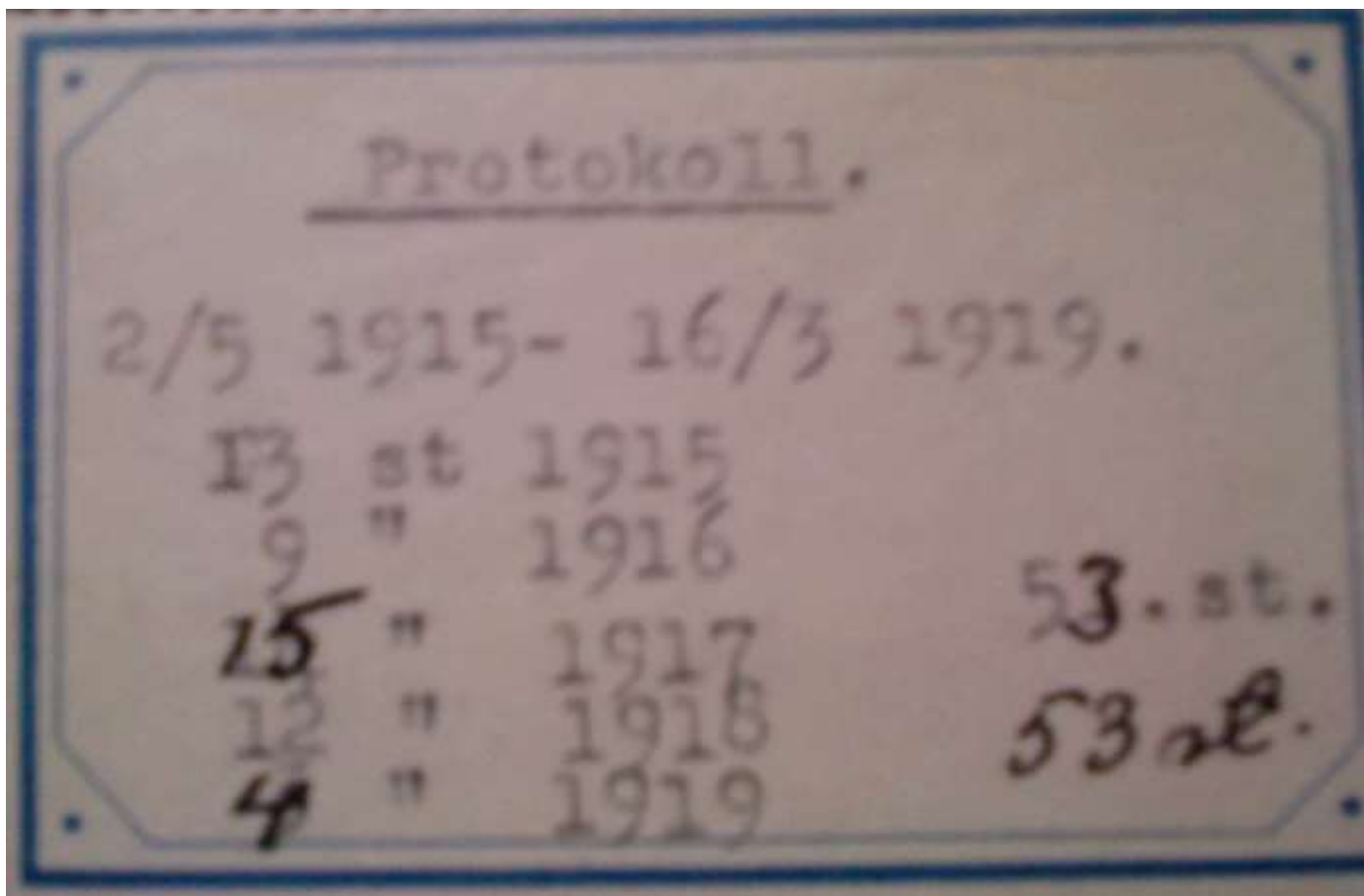
Par. 10 Mötet som var ganska livligt avslöts kl. 6.30 em

Hallsta dag som ovan

C.F. Hagdahl Sekr.

Justeras

Eric Ericsson Ordf.





Socialdemokraterna

FRAMTIDSPARTIET I NORRTÄLJE KOMMUN

Jobben först. Så klarar vi välfärden

En hälsning till

Medlemmarna i avd 68

Med anledning av 100-års jubileet

Önskar

Socialdemokraterna i Norrtälje
kommun

Framtidskontraktet *för* Norrtälje kommun

Läs mer på socialdemokraterna.se/norrtalje



Pionjärer

Hon hörde hur mannen med tunga steg och ett par svordomar klev på de lösa plankorna i farstun.

– När ska snickarna komma å göra golvet färdigt egentligen, hälsade han redan i dörren. Har det inte varit nån här idag?

– Det var två stycken här en stund på förmiddan men den ena var bara en pojkspoling. Han var nog lärling för hans hammare såg alldeles oanvänd ut, svarade hustrun.

– Hur sjutton ser en oanvänd hammare ut? Jag menar jämfört med en använd?

– Skaftet! Det var alldeles nyfernissat med nåt rött firmamärke på. Han stod bara å glana som ett fjån.

Pojken alltså. Den äldre karln spika nog upp några lister vid taket. Men som sagt, dom var här bara en kort stund.

– Dom får väl se till å få golvet färdigt snart. En kan ju stå på örona och slå ihjäl sej bland plankorna.

– Stå på örona kan du nog göra även om det skulle ligga ett slätt parkettgolv i farstun.

Han förstod gliringen men nöjde sig med att blänga tyst samtidigt som han rafsade åt sig den flera dagar gamla ortstidningen. Hos grannarna på andra sidan väggen började en hund skälla.

– Nu börjar den där hunnfan skälla också. Va ska dom me hunn till? Kan dom inte skaffa kattjävel dom som alla andra. Även om kåkarna är nya just nu så dröjer det väl inte förrän råttorna har hittat hit å då springer väl den där lilla hunnkraken å gömmer sej så fort råttorna visar framtänderna.

– Vem var det du pratade med nere vid vägskalet?
undrade hustrun för att byta samtalsämne.

– Han där? Jo det var ordföringen i fackföreningen, Eric Ericsson. Dom ska visst ha mötena här i Hallsta hädanefter. Nästa möte blir sista söndan i september sa han.

– Hallsta? Heter det inte Hallstavik? Å det där stationssamhället, heter det Sund eller Häverösund? Va är det för trakt vi flyttat till egentligen? Vet dom ens va dom själva heter här? fnyste hon.

– Ha ha. Nej tacka vet jag dina hemtrakter. Där har man väl aldrig bytt namn. Krokek! Det var nog några stenåldersjägare som brukade stämma träff vid den "krokiga eken" nån gång för tusentals år sedan å så har det fått behålla namnet sen dess. Han skrattade så magen guppade.

– Jaha, ja det var då på tiden att era fackföreningsmöten ska hållas häruppe där medlemmarna finns. Rena idiotin å åka genom halva landet för å gå på fackmöte.

Åter hördes steg i farstun. Kvicka och lätta den här gången. En tanig pojke i tioårsåldern kom in, kastade vant upp mössan på en spik på väggen, öppnade vedlåren samtidigt som han drog fram sin kniv ur en slida i svängremmen. Sittande på vedlåren började han genast tälja på ett vedträ.

– Jag fick klappa grannarnas hundvalp i morse, berättade han morskt.

– Passa dig för okända hunnvalpar dom kan ge farliga bett, hävdade fadern bakom tidningen.

– Jaså låter det så nu, hördes modern bortifrån spisen, för en stund sen verkade hunden väldigt beskedlig.

– Resonera med fruntimmer å pis..., han avbröt sig och sneglade på pojken.

– Den vifta' på svansen å grannfrun sa att det gör dom när dom är glada, fortsatte pojken som inte hört det påbörjade ordstävets. Han avslutade sitt täljande, stoppade ner kniven i slidan och flyttade till bordet.

Modern började duka fram maten medan fadern lade ifrån sig tidningen och tittade ut genom fönstret där mörkret tätnat.

– Å hur har det gått för dig idag då? Har du fått nys om nåt arbete? undrade han när hustrun satt sig till bords.

– Nej, men jag har inte hunnit med så många ställen. Jag får fortsätta i morrn. Men om det inte dyker upp något inom det närmaste året får vi flytta tillbaks till Norrköping. Det är ju ingen mening att du får litet högre lön om jag går helt utan inkomst, konstaterade hon.

– Nu är det ju inte bara lönen som är bättre här. Chansen å få ett mindre slitsamt och ännu bättre betalt jobb är större här än i Norrköping.

– Som sagt, högst ett år. Sen måste åtminstone jag börja tänka på om det inte blir nödvändigt å flytta tillbaka. Hundralappen i flyttningsbidrag räcker väl inte i evighet heller. Här i obygdén verkar det inte finnas mycket mer än fabriken. Å så bondgårdar då förstås, avslutade hustrun.

– Åjo, det finns både gruvor å järnbruk en liten bit norrut.

Hustrun vände sig till pojken.

– Vad tycker du? ska mamma bli gruvarbetare?

– Nää, protesterade pojken och började skyffla in fläsk och potatis.

– Nu låter vi maten tysta mun, avslutade mannen.

* * *

Edeboviken är då inte detsamma som Bråviken konstaterade hustrun när roddbåten kommit en bit bort från pappersbruket. Men söndagsvädret var fint med sol från en nästan helblå himmel.

Mannen hade fått låna båten av en kamrat som jobbade i hamnen. Just den här söndagen behövde han inte ekan eftersom han skulle delta i lossningen av en kolbåt.

Hustrun satt på aktertoften med en matsäckskorg mellan fötterna. Hon log mot mannen som rodde med kraftiga årtag så här i början av utflykten. Idag var hon på gott humör eftersom hon för några dagar sedan fått löfte om städarbete i skolan.

I fören satt pojken med den nya vegamössan nerdragen djupt i pannan för solens skull. Han täljde på en pinne längre än han själv. Det var tänkt att det skulle

bli ett metspö. Fadern menade att det inte behövdes något långt spö om han bara skulle meta från båten. Då skulle han kunna hålla reven direkt i handen om båten låg stilla och inte skrämde fiskarna.

De hade startat roddturen från Skärstasidan, som stranden mittemot Skebokajen kallades. Sedan hade de passerat på utsidan av ön Kangeln. När de kommit i höjd med kolupplaget och pojken fått syn på kolbåten hade han utbrustit:

– Oj, den är ju lika stor som båtarna i Norrköping.

Fadern hade skrattande svarat att det måste den vara eftersom den säkert innehöll minst lika mycket kol som båtarna i Norrköpings hamn. Om någon månad skulle det komma ett lika stort fartyg och lasta de första pappersrullarna som tillverkats i Hallstavik. De skulle till Frankrike.

Hustrun som var uppvuxen vid Bråviken tyckte att de gled fram på en smal insjö. Särskilt nu när de kommit en bit från bruket. Där hon satt i aktern kunde hon ju inte se den nybyggda fabriken. Hon kände sig som en främling på trakten och tyckte att man pratade konstigt häruppe.

– I onsdags var det en gumma som sa att jag skulle ställa mig "bröve" henne för å se bättre när hon pekade ut ett hus där dottern hennes bodde. Jag förstod efter en stund att hon menade att jag skulle stå jämte henne.

– Ha ha, hon tyckte nog att du också pratade konstigt, svarade mannen.

Efter en timmes rodd började mannen söka med blicken utefter stranden. Han började bli både matsugen och litet trött i armarna. Att bara sluta ro och lägga upp årorna var ett dåligt alternativ till landstigning. Trevligare vore att inta matsäcken på torra land där man kunde sträcka på benen.

När han fick syn på en liten gräsplätt mellan ett par halvstora stenar höll han upp årorna och frågade sin lilla familj om det där kunde vara en bra rastplats.

– Jaa, utropade pojken. Då kan jag sitta på den där flata stenen och meta.

De lade till invid den ena stenen och pojken fick beröm av fadern när han kvickt hoppade iland med tampen och knöt den runt en ung al. Han hämtade därefter

den rostiga konserveburken med mask som han ställt i ekans förpik. Spöet och de övriga fiskedonen hade han redan kastat iland. Nu fick han bråttom ut på stenen.

Modern bredde ut den gamla nötta bordsduken på gräsplätten och började duka fram smörgåsar med ost och stekta ägg, hallonsaft, pilsner och mjölk. Kaffe hade hon fyllt i en flaska som hon stoppat i ett par yllesockor och lindat en halsduk runt för att behålla värmen.

När hon dukat klart ropade hon på pojken och mannen, som mest vankat runt och tittat på den närmsta omgivningen. Pojken slets mellan hungern och lusten att meta vidare. Han reste sig nästan motvilligt i samma ögonblick som det hemgjorda, rödmålade korkflötet försvann under vattenytan.

– Jag har napp, skrek han och drog upp en liten, liten sprattlande abborre.

– Ha ha, den där blir du inte fet på, skrattade fadern.

Pojken skyndade sig att äta sina smörgåsar för att därefter tälja till en klyka av en gren som han hittat på marken. Han trädde upp abborren på klykan.

– Annars tror jag nog den får plats i din byxficka, skämtade fadern.

Pojken återvände till sin sten medan föräldrarna drack ur kaffet som redan kallnat ordentligt. Mannen tände sin pipa och hustrun plockade tillbaks allt i matsäckskorgen.

Efter rökpausen hämtade mannen en nypa jordblandad mask ur konserveburken samtidigt som pojken fick napp igen. Det var återigen en abborre men en som absolut inte skulle rymmas i någon byxficka. Pojken tjöt av lycka medan fadern skrattande gick till ekan för att pröva fiskelyckan därifrån.

Han tog fram en metrev som låg under mittoften, satte sig i aktern, agnade kroken och kastade i reven.

Under tiden gick hustrun en runda och tittade efter blommor att plocka och sätta i en vas hemma på köksbordet. Det fanns inte så mycket blommor kvar så här i början av september men hon hittade några små blålockor och gulmåror. När hon lyfte blicken såg hon att det lyste rött runt en berghäll med vitmossa. Hon förstod att det måste vara lingon som tydligt mögnat.

Plåtskrinet som de haft smörgåsarna i blev en utmärkt



"Futten", kallades matsserveringen
för arbetare vid byggnationen
av pappersbruket 1913—15.

bärkorg. Hon såg att det fanns lingon nog för att fylla flera likadana plåtskrin om hon haft.

Nerifrån viken hördes mäsarnas skrik och ibland även skratt och triumfrop från mannen och pojken när de fick fisk. Hon kände sig glad över att pojken fick göra något tillsammans med sin far för en gångs skull. I längden blev det nog tråkigt för honom att tillbringa så mycket tid med henne hela dagarna även om skolan nu kommit igång efter sommaren och han börjat få kamrater.

En av anledningarna till att hon accepterat flytten från Norrköping var att hon, som uppväxt i Kolmorden, egentligen trivdes bättre på landet. Närheten till naturen var en klar fördel med Hallstavik, som samhället tydligen skulle heta numera. Men det hade kostat henne jobbet på Tuppens textilfabrik och därmed många arbetskamrater. Mannen hade det bättre förspänt här uppe med både arbete och gamla kamrater från Norrköping.

Nu hade hon för ett par dagar sedan fått brev från sin syster i Krokek, som berättade att en gemensam väninna troligen skulle flytta upp till Hallsta med man och

barn före vintern. Just nu kändes därför framtiden ljusare än för bara en vecka sedan.

– Jag har fått tre stora abborrar, ropade pojken när modern återvänt till stranden.

– Då blir det abborre å rårörda lingon till middag idag då, svarade hon och visade upp plåtskrinet.

– Man kan väl inte ha lingon till fisk, tyckte pojken och skrattade.

– Jodå, förklarade fadern, här uppe äter man fisk tillsammans med lingon, åtminstone strömming.

Han hade också dragit upp fiskar. En ganska stor abborre och en braxen som han kastat tillbaks i vattnet.

* * *

På återfärden fick hustrun kisa mot solen som nu kom snett framifrån. Mäsarna skrek och var ganska närstående.

– Du vaktar väl dina fiskar så att inte mäsarna tar dem, sa hon till pojken som återigen satt i fören.

– En av abborrarna är faktiskt min, invände fadern.

– Men den största drog jag upp, sa pojken stolt.

– På jobbet var det en gubbe som sa att här uppe försvinner måsarna över vintern, berättade fadern. Dom kommer tillbaka efter islossningen.

Hustrun funderade över vad hon skulle göra med abborrarna. Det bästa blev nog att filea och steka dem tyckte hon. Kanske skulle hon våga prova att röra ihop lite lingon och socker att äta till. Går det med strömming så ska det väl gå med annan fisk tyckte hon.

– I skolan var det en pojke som sa att alla som bor vid upplandskusten kallas för rospiggar, sa pojken plötsligt.

– Jaså det har du snappat upp, skrattade fadern.

Snart var de i höjd med kolupplaget där lossningen av båten pågick. Den stora brokranens skopa försvann ner i lastrummet med jämna mellanrum. Det gnisslade i maskineriet när skopan gled in över kolupplaget och släppte sitt innehåll.

– Gubbarna ombord har det värsta jobbet kvar när dom ska börja lämpa fram kolet till skopan, berättade

fadern. Kanske har dom redan börjat med det.

– Arbetar han som äger den här roddbåten ombord?

– Jag vet inte. Kanske kör han kranen. Vi tänkte göra sällskap till fackföreningsmötet om tre veckor han å jag. Man ska visst diskutera skiftsystem å hur långa söndagsuppehållen ska vara framöver.

Snart var de framme vid bryggan där de skulle angöra ekan och gå iland. Fadern erbjöd sig att bära korgen eftersom hustrun hade blombuketten i den ena handen. Framför dem gick och halvsprang pojken med fiskklykan i ena handen och metspöet på axeln.

Modern gick och tänkte på framtiden och på brevet från systemen. Bara nu inte det årgamla storkriget ställde till det för dem. Hon hoppades att mannen som gick "bröve" henne skulle slippa att bli inkallad och att fabriken skulle kunna fortsätta exportera papper till olika länder. Hon önskade också att pojken, som nu hoppade kråka med sin klase abborrar ömsom framför ömsom bakom sina föräldrar, skulle klara skolan bra och få en ljus framtid.



Wänersås väg omkr 1920.

Har du fått ditt exemplar?



Erik Jansson - pensionär



Tobias Baudin - LO:s 1:a v ordf.



Kalle Güettler och Lars Åke Augustsson
författare



Jonas Sjöstedt - partiledare



Mikael Wiehe - musiker



Stefan Löfvén - statsminister



Mirva Nivala och Pernilla West-
man - rullare



Ronny Eriksson - komiker



Göran Widerberg - journalist



Peter Persson - riksdagsman



Peter Weidt - hamnarbetare



Jenny Wrangborg - poet, författare

Finns även på www.avd68.com

75 + 25 = 100 år med Pappers

Brukets omvandling

Den 11 september 1915 stod Hallsta pappersbruk färdigt och tillverkningen drog igång. Två veckor senare, den 26 september 1915, grundade 142 Hallstaarbetare avdelning 43 av Svenska Grov- och Fabriksarbetareförbundet av. År 1921 gick avdelningen in i Svenska Pappersindustriarbetare Förbundet (SPIAF) och fick nummer 68.



Fabriken byggdes snabbt ut och produktionen steg. Det gjorde också behovet av arbetskraft. Redan 1920 hade avdelningen växt till 526 medlemmar. Antalet ökade efter hand som fabriken expanderade till en topp på 1980-talet med omkring 1527 medlemmar. Så gott som alla arbetare var med i facket, och än idag är anslutningsgraden närmare 99 procent.

100 år efter starten har avdelning 68 minskat till 496 medlemmar, vilket även ger en bild av hela Sveriges industriutveckling. Sedan 2008, på bara sju år, har antalet anställda på fabriken mer än halverats. Med två moderna pappersmaskiner producerar de få som är kvar mer papper än med fyra maskiner före de senaste nedskärningarna. Men alla rationaliseringar har ett mänskligt pris. Ansvar och kraven på enskilda anställda är idag mycket tyngre. Den psykosociala stressen har nu tagit täten bland riskerna i arbetsmiljön.

Brukssamhällets omvandling

De senaste två åren har brukssamhället Hallstavik genomgått en djupare identitetskris än någonsin förr. Bruksandan har avtagit i takt med uppsägningarna. I dag är det inte många som tar Hallsta Pappersbruk för givet. Och bruket känner för sin del inte något vidare ansvar för det samhälle som det skapade för hundra år sedan. Forna tiders självklara stöd till allehanda föreningar och verksamheter på orten, ja till och med mark och lån till anställdas egna hem, sjysta avgångsersättningar vid uppsägning med mera, är otänkbara utgifter för en alltmer koncernstyrd fabriksledning, som till skillnad från ledningar under det förra seklet betraktar sådant som onödiga kostnader och inte som lönsamma investeringar i humankapital.

Det är en djup och ömsesidig frigörelseprocess som pågår mellan bruket och samhället. Här är Hallstaviksnätverket en otroligt viktig aktör som främjar jobb och miljö på orten oberoende av hur Holmen Paper agerar i framtiden. Hallstaviksnätverket grundades på initiativ av Pappers avdelning 68 och har flera föregångares erfarenheter att relatera till.

Boken om de senaste 25 åren

Boken som jag skriver på uppdrag av Pappers avdelning 68 handlar om perioden 1990-2015 och tar vid där 75-årshistoriken slutar. Den förra boken byggde på en imponerande research i arkiv och artiklar samt personliga berättelser om gamla tider. Den är mycket innehållsrik och vid varje läsning hittar jag nya saker som jag inte lagt märke till tidigare. Det är gott att ha den som referens när händelser i samtiden ska förstås och skildras.

De senaste 25 åren ligger så nära att de borde vara lätta att berätta om, men den saken är inte helt självklar. När man befinner sig mitt i handlingen är det ibland svårt att få överblick. Man kan lätt tappa bort sig i detaljer och ser

inte alltid skogen för bara träd. Då kan det vara en fördel att betrakta skeendet från en plats utanför fabriksgrindarna. Men samtidigt krävs insikt i arbetets och produktionens villkor och förståelse för de krafter som styr dem.

I snart fyra år har jag nu levt nära styrelse och kontaktombud i avdelning 68. Jag har deltagit i styrelse-, kontaktombuds- och avdelningsmöten samt verksamhetsplaneringar och träffat folk på fabriksgolvet och i direktionsrum. Jag har lusläst Pappersmagasinets alla nummer sedan början av 1990-talet, gått igenom protokoll och tidningsartiklar, fotograferat och gjort många intervjuer. Till min hjälp har jag haft en aktiv och intresserad referensgrupp med nuvarande och tidigare styrelsemedlemmar som har träffats regelbundet för att gå igenom olika aspekter av företagets och fackets utveckling.

Med tiden har mitt material växt sig så stort att det nu är ett digert arbete att sortera och välja ut vad som ska tas med i kapitlen. Mycket av jobbet återstår och boken lär inte bli helt klar förrän en bit in på 2016. Det som inte ryms på de tryckta sidorna kommer att bifogas i digital form, ungefär som extramaterial till vissa dvd-filmer. Till exempel fullständiga versioner av intervjuer som har beskurits av utrymmesskäl, inspelningar, bilder, berättelser, dikter och skrönor, mer utförliga faktaredovisningar än i den tryckta texten, protokoll och tidningsklipp.

Min förhoppning är att 25-årsboken, som kommer att placeras i en kassett innehållande även 75-årsboken från 1993 och extramaterialet, ska ge en hyfsat heltäckande bild av avdelning 68:s liv och kamp under det senaste kvartssekket. Här kommer några axplock ur innehållet.

Kalle Güettler, augusti 2015

Pappersmaskinens utveckling

– PM 6 – 1915

- Längd: 70 meter
- Pappersbredd: 4,8 meter
- Hastighet: 180 meter/min
- Årskapacitet: 15.000 ton/år



– PM 11 – 2015

- Längd: 140 meter
- Pappersbredd: 8,6 meter
- Hastighet: 1.800 meter/min
- Årsproduktion: 320.000 ton/år



© Håkan Lundén, Holmen Paper

Moralen (?) på arbetsplatsen förr

Det var inte bara tekniken som förändrades – med ökad mekanisering, uppdrivet tempo och striktare arbetsorganisation påverkades också den kollektiva och privata inställningen till rätt och fel på jobbet. Om man jobbade 22.00-06.00 hade man till exempel tidigare kunnat vara hemma på förmiddagen med full betalning. Den möjligheten togs nu bort. Jag ber ett par gamla veteraner ge några exempel på "arbetsmoralen" (?) förr ...

Sune Alm: "Det var en helt annan stämning före 90-talet. Ett dygn 'hade' jag 36 arbetstimmar! Det var generöst på den tiden, mycket skedde utanför avtalet. Det stals också mycket, man såg det som en självklar löneförmån att ta med sig både stora och små grejer från arbetsplatsen." Sune och Johnny Karlson berättar om hus som hade byggts av material som "försvunnit" från fabriken, bl.a. kopparrör, syrafasta rör, virke och verktyg ... En kille presenterade sig som "Hans Pettersson", fast han hette något helt annat. "Jag heter Hans Pettersson – det är därför jag har märkt alla mina verktyg HP."

En gång hade Sune tagit ut en stor skiftnyckel för ett reparationsarbete och lagt ifrån sig den bakom ryggen. När han sedan sträckte sig efter den, var den borta. En annan gång lastades en hel järnvägsvagn med byggmaterial och rullades iväg utanför fabriksområdet där virket lossades och lastades på en båt som fraktade ut det till en ö i Edeboviken. Och där blev det snart till en sommarstuga. Det var ofta chefer som kunde göra sådana saker eftersom de hade större frihet och befogenheter och tumme med entreprenörer, menar Sune och Johnny. Men moralen var lika låg på alla nivåer. Det var bara möjligheterna att ta ut grejer som skilde sig.

Sune berättar om en liten gubbe som hade hängt ett helt skruvstycke om halsen i ett snöre och stoppat innanför kappan när han skulle ut genom vakten. Men han snubblade till och kappan for upp rakt framför vaktens ögon. "Vem fan har hängt den här?" sa gubben till synes helt förvånad. Men det är andra tider nu. Härom året greps en arbetare och var nära avsked för stöld av 10 pennor.

Det söps också mycket förr – och toleransen var stor från företagets sida. I hamnen var det vanligt med "båtflaskor" som dracks ur på plats under arbetstid. Varma dagar dracks det starköl i hamnen. Den som blev för berusad för att kunna jobba säkert skickades hem med taxi på företagets bekostnad, ett utlägg som senare drogs från den anställdes lön.

Roger Berglund försökte komma tillrätta med "båtflaskesupandet" när han blev ordförande i hamnklubben. Han införde ett system med lotteri. Den som vann båtflaskan fick ta hem den efter jobbet. Detta orsakade en fet rubrik i Norrtelje Tidning: Facket lottar ut smuggelsprit! Tullmästaren ringde då till Johnny och frågade strängt vad han hade att säga till fackets försvaret. Johnny fann det så komiskt att han började gapskratta – och så var det med det.

Administrationsersättning och kassörs-lön – en muntlig del av storhelgsavtalet 1994

Kurt Morin var avdelningens ombudsman fram till augusti 1995 då han slutade sin tjänst. Vid den tidpunkten fanns ett förslag om administrationsersättning för att ersätta ombudsmannen med en kassör i avdelningen, och det godtogs av fabriksledningen som inte varit så förtjust i att förhandla med en ombudsman. Bytet legitimerades av att andra Pappersbruk hade gjort likadant. Där hade man skrivit formella avtal om administrationsbidrag, men det ville inte ledningen i Hallsta göra. Den förste att besätta den nyinrättade kassörstjänsten var Sune Alm.

Även om administrationsersättningen som finansierade kassören inte hade protokollförts så sågs det av bägge parter som en muntlig del av storhelgsavtalet. På grund av detta och införandet av det sjätte skiftlaget, traineeprogrammet för 15 elever på Häverö gymnasiet m.fl. delförmåner, så accepterade avdelning 68 en lägre nivå (1000 kr) på grundlönepåslaget än i tidigare förhandlingar. Man kan se uppgörelsen som ett paket bestående av en kombination av traditionella, protokollförda kompromisser och muntliga överens-

kommelser.

Allt detta är viktigt att minnas när företaget har dragit in kassörstjänsten 2014 och inte vill betala fortsatt administrationsbidrag. Att det handlar om ett muntligt avtal borde inte göra att det kan brytas hur som helst, men det är nya aktörer på arenan nu och utan protokollsansteckning har avdelningen inte tillräckligt svart på vitt på att det var en förhandlingsuppgörelse. Skriftliga intyg från Jonny Karlsson och Lars-Erik Roos som tyder på att så var fallet har inhämtats, men företaget anser inte att de bevisar något. "På den tiden var ett handslag ett handslag och ett löfte ett löfte," summerar Roger Berglund bistert. Men det sista kapitlet i denna historia är nog inte skrivet än.

Lars-Erik Roos om bruksledningen, koncernen och facket

När Lars-Erik Roos var platschef 1992-2003 bodde han själv på orten med sin familj. Det uppskattades i bygden. Folk såg honom som "den siste brukspatronen". I ljuset av ett allt mer centraliserat styressätt inom Holmen och andra stora svenska företag är detta en positiv etikett, ja, en ren komplimang. Och uppskattningen var ömsesidig, vilket framgår av Lars-Eriks personliga engagemang i bygdens utveckling.

Saxat ur intervjun med honom som publiceras i boken:

"Samarbetet med facket fungerade över hela perioden i stort sett utmärkt. Krismedvetandet och förändringsviljan var uppenbar. För en stor arbetsgivare är det bra och nödvändigt med ett starkt fack som för personalens talan och som man kan träffa bindande överenskommelser med. På en stor industri arbetar normalt fackledningen på företaget och har tillägnat sig en helhetssyn som gagnar verksamhetens utveckling. Det kan vara betydligt mer komplicerat på mindre företag där den fackliga representanten kan utgöra en anställd ombudsman som saknar koppling till det speciella företaget och som kan komma från en helt annan ort."

"Bruksledningens ställning har över tiden försvagats och inflytandet har glidit mer över till affärs- och marknadsledning. Detta stärker förmodligen helheten men försvagar det ensklida brukets ställning. Man kan ju

konstatera att mer än hälften av Holmen Papers försäljning idag utgörs av produkter som utvecklats och lanserats av Hallsta men sedan i koncernens intresse till stor del förts över till andra enheter."

Idag försvagas LAS genom att företaget begär kompetensrelaterade undantag vid allt fler uppsägningar. Det sker inom hela industrin. Hur ser du på utvecklingen i ett större perspektiv? Har LAS spelat ut sin roll? Vad blir i så fall konsekvensen för det lokala förhandlingsklimatet?

"Detta är mycket svåra och komplicerade frågor. Konkurrensen blir allt hårdare och naturligtvis finns det ett legitimt behov av att kunna toppa laget. Teknikinnehållet blir alltmer krävande. Det är också viktigt att ha en bra åldersstruktur i organisationen. Samtidigt är det socialt betungande att de som är svagast på arbetsmarknaden skall vara de som tvingas ut i kylan. Genom bra dialog hittade vi rimliga kompromisser med förtida pensionsavgångar, frivilliga uppsägningar och strategiska undantag från turordningen. Det bästa sättet att hantera denna fråga är om man kan ha ett förtroendefullt samarbete med facket och göra de grannliga och rimliga kompromisser som är till gagn för verksamheten, konkurrenskraften och den långsiktiga överlevnaden."

Miljöfrågan upp på bordet

Idag är miljötänkandet självklart på Hallsta pappersbruk. Så har det inte alltid varit ...

Om att dränka sina sorger i Ålands hav

Johnny Karlson: "Man får jämföra hur det var förr. Bengt Arnesjö ville gräva en tunnel och prospekterade under första halvan av 70-talet en lång tunnel ända ut i Ålands Hav för orenat avloppsvatten från bruket."

Författaren undrar:

Anade aldrig Arnesjö vilken skitsjö det skulle blivit av Ålands Hav? Vilka präktiga algblommor vi skulle kunnat plocka från Eckerölinjens båt i solnedgången – i det övergödda hav som redan på sjuttioalet gav fiskarna så elaka sår och svulster? Han visste säkert att utsläppsämnen som anrikades i näringskedjan höll på att utrota både sälar och örnar. Kopplade han inte ihop det med sin idé? Eller brydde han sig inte?

I och för sig var han inte ensam om sitt tänkande. Folks medvetande om konsekvenserna av ohämmade utsläpp i naturen var inte så stort på den tiden. Själv lärde jag mig på sextioalet att det var helt okej att sänka sopor i öppet hav från familjens allmogekoster på somrarna. Det gällde bara att fylla flaskorna först så de sjönk. Det var rätt kul och roligast var det när farsan, som tävlade i pistolskytte, hade med sin Walter 5,6 på seglingen. Då sänkte vi flaskor och burkar genom att cowboyskjuta prick på dem.

Senare, i början av 1970-talet minns jag (skamset) hur jag ibland, efter att ha reparerat karossen på någon av våra rostiga bilar med Plastic Padding, grundat med blymönja och målat över, hällde ut förtunning och lacknaftarester i gruset bakom bilen. Till Bengt Arnesjö försvar ska jag säga att jag själv med andra ord inte var ett dugg bättre. Miljömedvetandet började visserligen växa i början av 1970-talet, men det dröjde länge innan det slog rot ordentligt.

Hallstaviksdomen

År 1997 skulle bolaget ändra arbetstider och göra om i hamnen. När det inte gick att nå samförstånd om en lösning gjorde företaget en ensidig förändring av arbetstiderna i hamnen. Bil- och järnvägsutlastningen fick förskjuten arbetstid och tre nya arbetare rekryterades. Facket påtalade att åtgärderna stred mot lokalavtalet, och eftersom det hade sanktionerats centralt av Pappers och Skogsindustrierna hade det status som ett centralt avtal. Därmed gick konflikten upp i arbetsdomstolen för avgörande. Beslutet i AD blev till fackets förmån med stor majoritet. Hamnklubbens ordförande Roger Berglund låg vid tillfället på sjukhus. En sköterska kom in till honom: "Johnny Karlsson har ringt." Hon hade en gul post-it-lapp med en hälsning i handen. Där stod: "Vi vann med 6-1!"

Här är händelseutvecklingen mer i detalj:

- Hösten 1996: Ledningen börjar tala om att bilda ett stuveribolag inom företaget för att med Roos ord "öka servicegraden i hamnen". Pappers menar å sin sida att det "löser inga problem". Företaget vill införa ett eftermiddagsskift för billastningen och på det viset öka utlastningstakten för att göra kunder och transportföretag nöjdare. Facket säger å sin sida att man

inte är principiellt emot att ändra arbetstiderna, men att man vill ha rimligt betalt för det. Men parterna lyckas inte enas om någon lönenivå och förhandlingarna strandar.

- I januari 1997 tillkännager Roos att Holmens vill lägga ut hamnen på entreprenad och begär in offerter från tre olika företag.

- I maj 1997 beslutar ledningen att ingen entreprenad är aktuell och avbryter upphandlingen. Lena Hultin, blockchef för order och distribution, förnekar att det har varit fråga om något hot för att tvinga facket till eftergifter. I stället säger hon att den interna utredningen helt enkelt har konstaterat att det är mer lönsamt för bruket att fortsätta driva hamnen i egen regi. Hamnklubbens ordförande Roger Berglund menar å sin sida att det kan ha haft viss betydelse att han gjort ledningen uppmärksam på att en entreprenad förmodligen skulle innebära att de 60 hamnarbetarna gick över från Pappers till Transport – en mer militant och svårförhandlad motståndare ur arbetsgivarvinkel.

- 5 juli 1997 strandade förhandlingarna än en gång eftersom parterna varken hade lyckats komma överens om ökningen av övertidsuttaget, regleringen av Ob-ersättningen eller kortare varsel för extratjänstgöring.

- 7 juli 1997, bara två dagar senare, beslutade företaget ensidigt att lägga om arbetstiderna i hamnen. Roger Berglund förklarar att det är ett avtalsbrott och frågan förs upp på central nivå.

- 29 augusti 1997 anställer Holmens tre nya hamnarbetare på "udda tider", alltså i strid med det ännu gällande lokalavtalet. Lars-Erik Roos betraktar detta som "en gyllene medelväg", men Roger Berglund säger att detta tydliga avtalsbrott kan komma att föras vidare till AD (Arbetsdomstolen). Och det är precis det som sker ...

Domen blev prejudicerande och fick namnet "Hallstaviksdomen". Den fick betydelse för hela branschen eftersom den slog fast en tolkningspraxis som kom att gälla även andra bruk. Platschefen Lars-Erik Roos betraktade den å sin sida som ett personligt bakslag. Det kom att dröja innan hans relation till hamnklubben avfrostades.

Tommy Croon, underhållsavdelningen



Tommy Croon har hunnit bli veteran i Pappers avdelning 68. Men han står som alltid stadigt med fötterna på verkstadsgolvet. Hans humoristiska käftande utanför dagordningen livar upp styrelsemötena och gör tunga frågor lättare att hantera. Tommy har en facklig glöd som få, men den kommer inifrån och har ingenting med karriär eller personlig maktambition att göra. Den handlar om solidaritet och rättvisa. Här ett utdrag ur intervjun med honom en tidig majdag 2015.

Hur blev du förtroendevald?

– Det var mitt mål redan när jag började jobba på bruket. Då var det också en annan tid – så fort man satte sin fot på jobbet så kom folk och sa: ”Du ska vara med i facket.” Snart behövdes det folk till verkstadsklubben och jag var med i klubbstyrelsen många år. Men jag satsade inte som farsan på att göra en facklig karriär, för jag ville finnas därhemma för mina barn. Så jag höll

engagemanget på en lägre nivå i verkstadsklubben tills barnen hade växt till sig och jag kunde börja engagera mig mer intensivt.

På den tiden fanns det ett väldigt stort engagemang på golvet, det var många fackliga diskussioner och kampanja. Ibland slogs gubbarna nästan när de hade olika åsikter! En gång blev det strid om förändringar i ledigheten för jouren. Vi skulle bli av med en ledig dag. Någon kallade in alla till ett spontant möte och på ett kick sa alla upp sin jour. Det hade vi egentligen inte rätt till, men påtryckningen gjorde att ledningen förstod att de måste dra tillbaka förändringen och låta oss behålla vår lediga söndag. Det ingav mig en stark känsla för vad gruppen betydde.

Vad innebär uppdraget som kontakt- och skyddsombud och som styrelsemedlem?

– Man ska hålla koll på arbetsgivaren för gruppens del. De ska vända sig till mig om något är fel. Det är en svår roll att vara skyddsombud eftersom en del inte har något skyddstänkande alls.

Informationen är en viktig del av uppdraget som kontaktombud. Jag samlar gruppen för att informera och diskutera när det är något nytt. Några fackliga framgångar på underhåll är det nya joursschemat, en annan är lönegrupp 5.

Vad betyder Pappers och avdelning 68 för dig?

– Ända från början: gemenskap och styrka. Sedan dess har jag blivit väldigt imponerad över hur avdelningen funkar. Jag tror inte att det ser ut så här på så många ställen ute i landet. I många andra fackliga sammanhang sitter folk på sina poster alldeles för länge och då funkar det inte så bra för medlemmarna. Här bryr sig de förtroendevalda verkligen om medlemmarna och ställer alltid upp direkt när någon hör av sig.

Jag har svårt för pampar och de som lever gott på medlemmarnas pengar. De tappar lätt kontakten med medlemmarna på golvet. Det finns för många trötta ombudsmän och betonghäckar inne på kontoren. Ska man vara facklig ska man ha en ett driv för att hjälpa sina kamrater. Känner man sig trött och tycker att det är jobbigt med folk som behöver hjälp så ska man dra sig tillbaka.

■ KULTURVERKSAMHET I AVDELNINGEN

Om man skall redovisa något av den kulturella verksamhet som funnits i avdelningen borde man kanske börja med en definition av vad som menas med kultur. Detta är inte lätt eftersom alla har sin egen syn på vad kultur är. En känd författare ansåg t ex att plocka blåbär i skogen var kultur andra ser språket, boendet och hela livsmönstret som ett kulturellt uttryck. Då blir det mesta kultur.

Utan att ange några gränser så snävar vi in begreppet en aning och den redovisning som följer är på intet vis fullständig utan endast ett axplock på vad avdelningen och dess medlemmar varit engagerad i.

En tidig fråga var förstås den om samlingslokaler. Man behöver lokaler att hålla möten och fester i och man behövde lokaler till sina föreningar. Därför kom frågan om att bygga ett Folkets Hus snabbt upp på dagordningen – redan 1916. Bolaget ville inte sälja mark till detta ändamål och då fick man med list och bulvanhjälp på omvägar skaffa nödvändig mark. Det första som byggdes på denna mark var en dansbana. En scen och olika stånd bidrog till att detta blev en första "Folket Park" under ca 10 år. Ett första Folkets Hus stod klart i januari 1920 och byggdes senare, 1936, ut med bland annat en ny våning. 1972 var ett helt nytt Folkets Hus klart i det som var Hallstaviks nya centrum. Invigningen förrättades av statsminister Olof Palme. Avd 68 är jämte kommunen den största andelsägaren i Folkets Hus.

Fackliga och politiska framgångar kräver kunskap och bildning. Därför startade bruksarbetarna en studiecirkel 1917 som sedan växte och blev ett studiecirkelbibliotek som blev grunden för Hallsta Bildningsutskott som i sin tur var starten av ABF-verksamheten i kommunen. Föreläsningar var vid den här tiden mycket populära och bidrog starkt till folkbildningen. Avdelningen samarbetade nära med Hallstaviks Föreläsningförening där flera av avdelningens medlemmar ingick i styrelsen. Avd. bidrog även med ekonomiska anslag till dess verksamhet inte minst i tider av permitteringar och arbetslöshet.

Den park som fanns vid Folkets Hus behövde flyttas till ett mer avskilt område och på ett möte 1925 beslutar



Emil Lemhagen drar Engströmshistorier vid 40-års jubiléet

Folkets Hus att anlägga en ny Folkets Park vid Kyrkmossen (nuvarande Orionparken). I samband med detta bildas också en egen Folkets Park-förening.

Sång och musik fanns alltid närvarande vid olika möten och festligheter. De musikföreningar och sångkörer som fanns på orten utnyttjades då och då. Men i mitten av 20-talet bildade avdelning 68 en egen musikår som kom att vara verksam fram till 1960.

Mer eller mindre kända författare bjöds in till Hallstavik för att medverka vid föreläsningar eller jubiléer. Särskilt populär verkar författaren och politikern Ture Nerman ha varit. På 80-talet kom författaren Lars Åke Augustsson att besöka Hallstavik ett antal gånger och medverkade på en författarafton på biblioteket. Lars Åke har hämtat inspiration till några av sina böcker från Hallstavik och medverkande dessutom i 75-års historiken liksom han kommer att göra i 100 års-boken.



Sara Wikström och Sven Fredriksson sjunger och spelar på ett årsmöte

När verksamheten med arbetsplatsbibliotek startade på 80-talet blev det även en hel del aktiviteter runt omkring. Bokombud valdes i avdelningen och dessa fick utbildning för sitt uppdrag. Författare bjöds in till bruket och fick träffa bokombuden. Ove Allansson, Mats Berggren, Veronica Wägner och Erik Eriksson var några av dessa. I samarbete med biblioteket anordnade vi författaraftnar med Lars Molin, Elsie Johansson, Carl-Göran Ekerwald och Stig Malm. På senare tid har Jan Guillou, Kjell Eriksson, Åsa Linderborg, Jenny Wrangborg, Lena Kallenberg m fl deltagit i dessa författarkvällar. I regel brukar vi presentera författarna och skriva om deras böcker i vår medlemstidning eller NT. När arbetsplatsbiblioteket lades ner på 90-talet fort-

satte vi verksamheten själva under några år. Vi fick behålla de böcker som biblioteket köpt in och vi skaffade lite nya bl a via ABF och En Bok För Alla. Successivt försvann bokombuden och boksnuorrorna och idag finns bara en bok- och tidskriftshylla i hamnen kvar. Böcker har lottats ut på fackmöten och alla nyblivna föräldrar erhåller i gåva Barnens Första Bok från avd 68.

En gång visade vi Stefan Jarls film "Naturens hämnd" för kontakt- och skyddsombud på biograf Rosen, Folkets Hus. Det var en kritisk film om miljöförstörelsen. Efter filmvisningen följde en debatt på restaurang Källan i närvaro av filmaren Stefan Jarl själv. En spännande och debattglad kväll.

Tidigare fanns på bruket en stipendiefond som kallades



Jenny Wrangborg på besök den 22 sept 2014



Robert Nybergs teckning gjord för avdelning 68

Hallsta Pappersbruks Stipendiefond. Den gav bidrag till studieresor till andra bruk och förvaltades av Pappers och SALF (Ledarna). Eftersom dessa resor alltmer kom att bli festresor föreslog SALF-representanten att vi skulle göra om fonden till en kulturfond istället. Detta accepterades av våra organisationer och även av företaget. Avkastningen från fonden kom då under ett antal år att subventionera film- och teaterföreställningar för våra medlemmar och då underlätta för Folkets Hus att ta hit t ex Riksteatern. Avkastningen användes även till annat bl a fototävlingar. Idag ligger verksamheten nere och ingen verkar intresserad av att få igång den igen.

Konstföreningen på Hallsta Pappersbruk drogs också igång med aktivt stöd från förtroendevalda inom avd 68. Föreningen gör sporadiska utställningar och besök hos konstnärer eller på utställningar. En gång om året lottas konst ut bland medlemmarna.

Avd 68 äger själv en icke obetydlig konstsamling som byggts upp genom gåvor och egna inköp. Under detta jubileumsår kommer en del av avdelningens konst att visas på en utställning på Folkets Hus genom Hä-

veröbygdens Konstförenings försorg.

När avdelningen firade 75 års-jubiléet hade vi en Gräv-där-du-står cirkel igång under 8 års tid. Deras uppgift var att göra en historik över avdelningens dittills varande verksamhet. När boken var färdig och tryckt fortsatte huvuddelen av gruppen med ett annat projekt. Under arbetet med boken hade gruppen fått kontakt med Norrköpingsbon Ossian Westell som tidigare arbetat i Hallsta. Han hade börjat tillverka små modellhus från 30-talets Hallstavik. När Ossian gick bort fick gräv-gänget ett erbjudande från sonen att ta över Ossians projekt. Vi accepterade med glädje gåvan och skrev strax därefter ett upprop om att bilda en modellbyggar-grupp. Den gruppen färdigställde modellen över Hallstavik och fick som grundplåt för sin verksamhet ett rejält bidrag från Pappers förbund. På så sätt bildades Kulturföreningen RödVillan.

Ett annat projekt som avdelningen hade ett finger med i var det s k Bruksspelet - en teateruppsättning om Hallstavik och Skebobruk. När Åke Wictorsson på Folkets Hus fick ett synopsis i sin hand av Inger Ärleman kom han till 68:an för att presentera idén och söka stöd. Många personer deltog i föreställningen som gjorde succé och visades för fulla hus.

Avdelningen har även varit inblandad i några förbundsövergripande projekt; Arbetets kvinnor, Fackliga fanor samt Händer – ett konstprojekt med Henrik Teleman. I Arbetets kvinnor hade 6 kvinnliga konstnärer valts ut som skulle skildra kvinnors situation inom olika branscher. Pappers konstnärinna var Maria Rodrick från Mariestad och hon valde att i sin konst berätta om två kvinnor från Hallsta Pappersbruk. Utställningen hade vernissage på Arbetets Museum i Norrköping med Hallstaviks-modellerna på plats. Arbetets kvinnor kom sedan att turnera runt i landet under tre års tid och åtföljdes av debatter, föreläsningar, teater mm. När utställningen kom till Hallstavik var det platschef Lars-Erik Roos som förrättade invigningen.

Fackliga fanor initierades av LO och innebar en gigantisk inventering av gamla och nya fanor i de fackliga gömmorna. Roger Berglund fick samordningsansvaret för hela Pappersarbetareförbundet. Alla fanor skulle fotograferas av och dokumenteras på en särskilt blankett. Detta finns nu på en databas på Arbetarrörelsens Arkiv. Inventeringen var en del av LO:s 100 års-jubileum. I Stockholm visades en stor utställning av de fackliga fanorna och dessutom gav LO ut en praktbok

där bl a en av våra fanor finns representerad. Projektet Händer – med underrubrik Arbetsplats talar till arbetsplats – var ett initiativ av konstnären Henrik Teleman från Virserums Konsthall. Tidigare hade Teleman haft ett stort projekt med arbetshandskar, nu gick han vidare och valde ut ett antal arbetsplatser runt om i Sverige där han gjorde avgjutningar i gips av sex arbetares händer. Hallsta Pappersbruk var en av de utvalda arbetsplatserna. Projektet resulterade i bland annat en tidning, en bok och en utställning som premiärvisades på LO-kongressen.

Av utrymmesskäl kan vi inte göra någon utförligare redovisning av de olika arrangemang som vi gjort själva eller i samverkan med andra. Dessa aktiviteter handlar om författarbesök, föreläsningar, teater- och musikframträdanden, kulturesor, utställningar m.m. Men även om motioner till LO och Pappers kongresser eller förbunds möten. Att t ex Pappers kulturpris idag består av en skulptur av en pappersarbetare är ett initiativ från Hallstavik. Tidvis har avdelningen också haft en kulturansvarig eller en kulturkommitté.

Framför oss har vi att ta hand om en del av Curt Larssons efterlämnade fotosamling som skänkts till avdelningen.

Roger Berglund



Kulturpris

Pappers

Curt Larsson 1991 (icke-medlem)

Rose Tillberg-Mattsson 2005 (icke-medlem)

Roger Berglund 1989

J Roger Toll 1995

Stimulansbidrag:

Börje Falkhäll 2007

Fredrik Persson 2012

Gävle-Dala-distriktet

J Roger Toll

Roger Berglund

LO-distriktet

Vilho Pulkkinen

Erik Jansson

Arbetarrörelsen i Norrtälje

J Roger Toll 2005

Kulturbidrag från förbundet

1990 Jubileumsarrangemang 30.000

1992 Historiken 25.000

1999 Museum Röd villan 20.000

2015 Historiken 20.000



Sonja Larsson överlämnar en gåva till avd 68 med saker efter Curt Larsson

■ AVDELNINGENS JUBILEUM

10 års-jubileum

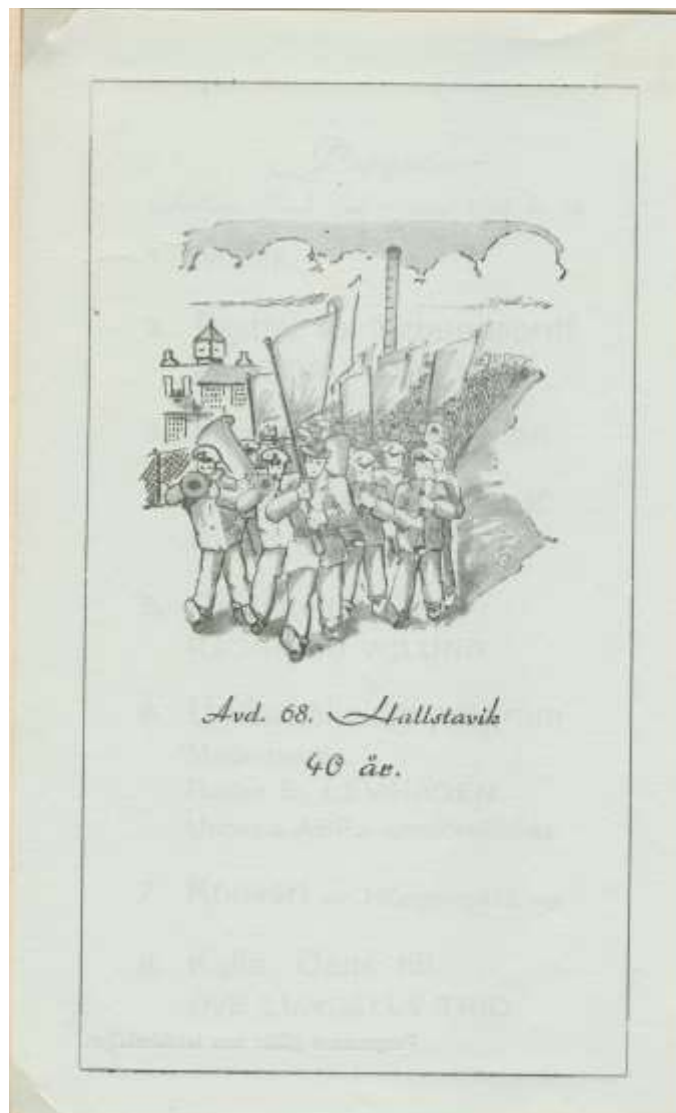
När avdelningen funnits i tio år 1925 beslutade styrelsen att högtidlighålla sitt första jubileum. Från början hade man planerat att hålla festen den 24 maj men det gick i stöpet då en annan organisation redan hade bokat in den dagen. Att genomföra festen under sommaren bedömdes som "ej rådligt" då det var små utsikter att få en inomhusfest välbesökt vid den tiden på året. Frågan fick vila tillsvidare. Men på styrelsemötet den 29 juli togs beslut att till en kostnad av 50 kr hyra hela Folkets Hus den 25 oktober. Man beslutade även att inför festen utse en kommitté på 5 personer som skulle ansvara för dekorationsarbetet.

På styrelsens möte den 24 september togs en rad beslut. För underhållning beslutades att bjuda in Hallsta Amatörsällskap, SS-kören, IOGT-kören samt Hallsta Stråkorkester. Som högtidstalare önskade man statistikförare J V Kumblad från förbundet. Man skulle också tillskriva författaren Ture Nerman för att om möjligt få denne att avfatta en prolog. Alla deltagare skulle bjudas på kaffe och som avslutning på festen anordnades dans.

Hallsta Amatörsällskap begärde 25 kr i arvode vilket accepterades. SS-kören (som hörde hemma inom SDUK, Socialdemokratiska Ungdomsklubben nuvarande SSU) begärde också 25 kr men där tyckte styrelsen att dessa borde kunna uppträda gratis eller för högst 10 kr. Förhandlingar skulle upptas med SS-kören. IOGT-kören medverkade gratis och Stråkorkester önskade 80 kr för spelning både vid festen och den efterföljande dansen.

På avdelningsmötet två dagar senare rapporterades att Kumblad tackat ja till att komma och att IOGT-kören önskade framföra en tablå endast mot ersättning för det material som skulle komma att användas. På detta möte valdes dels en dekorationskommitté om fem personer samt en grupp på tio personer som skulle tjäntgöra på festen.

På ett extra avdelningsmöte den 4 okt 1925 rapporterades om körernas medverkan och förhandling med



SS-kören. Det blev bifall till styrelsens åtgöranden. Beslutades att samtliga festdeltagare ska bjudas på kaffe samt att dans anordnas efter den s k "allvarliga delen" av programmet.

Festen 25 okt

Hur själva festen avlöpte kan man få en uppfattning om genom att saxa detta ur Verksamhetsberättelsen för det aktuella året:

Då avd 1925 kunde blicka tillbaka på 10-årig verksamhet beslöt årsmötet 1925 att detta skulle hugfästas med en enkel fäst. Denna avhölls den 25 okt 1925 och besöktes av så många lokalen rymde. Föredrag eller högtidstalet hölls av vårt förbunds statistikförare J V Kumblad. Musik utfördes av Hallsta Stråkorkester,



Högtidstal vid 40 års jubiléet i Orionparken

sång av Hallsta SS kör och Hallsta Blandade kör uppförde en tablå samt Hallsta Amatörer uppförde ett teaterstycke. Styrelsen hade till festen i koncentrerad form utarbetat en historik för de gångna 10 åren. Medl bjöds även på kaffe. Festen var av god karaktär och torde leva bland medlemmarna som angenäm och även vara i

minnet när kampens hårdhet tränger på. Kostnaderna för densamma blev kr 399,45 kr.

Hur det gick med prologen från Ture Nerman framgår inte av protokollen men en gissning är att det aldrig kom någon sådan till 10 års-jubileumet.

På styrelsemöte den 5 nov blev det ett litet efterspel på festen förutom att ett hjärtligt tack riktades till alla medverkande så behövde man reglera ersättningen till kassören Nils Magnusson som varit tvungen att ta ledigt (p g a otillräckligt manskap) ett skift för deko-rationsarbetena. Otto Bohlin erhöll en gåva om 15 kr för hans synnerligen goda insats vid arbetet med deko-reringen. Dessutom tillerkändes skollärare Edlund en summa av kr 20 för hans arbete med tablån.

25 års-jubileum

1940 fyllde avdelningen 25 år. Något jubileumsfirande verkar dock inte ägt rum, åtminstone framgår inget sådant i verksamhetsberättelsen. Detta kan förstås förklaras med det pågående kriget i Europa som fick till följd att många industrier gick på halvfart eller tidvis inte hade någon drift alls. I Hallsta slog tre maskiner igen i början av året och från 18 maj inställdes driften fullständigt. Så långt det var möjligt tillämpades en arbetsfördelning av det arbete som fanns. Avdelningen krävde också en rättvisare fördelning av produktionen mellan Hallsta och Norrköping. Flera av avdelningens medlemmar var inkallade i beredskapen och några av dem som ställts utan arbete erbjöds skogshuggning i bolagets skogar. Mot den här bakgrunden är det förståeligt att det inte blev någon jubileumsfest detta år.

Familjefest 1950

År 1950 fyllde avdelningen 35 år och någon särskild jubileumsfest anordnades inte. Däremot höll avdelningen en familjefest i anslutning till årsmötet söndagen 19 februari. Detta var en tradition sedan några år tillbaka. Det som skiljde ut familjefesten 1950 från tidigare var dels att medlemmarnas damer var inbjudna till att närvara på själva årsmötet, "första gången avdelningen praktiserat en dylik ordning" enligt protokol-len, dels att avdelningens nya fana invigdes av förbundsordföranden Hjalmar Adiels på festen. Dessutom spelade avdelningens musikkår och ett uppskattat ka-baretprogram framfördes innan kaffe och dans vidtog.





40 årsjubileum 1955

När avdelningen 1955 fyllde 40 år hade man däremot bestämt att anordna en riktig jubileumsfest – den första efter 10 års-jubiléet 1925. Datumet var satt till den 14 augusti kl. 16.00 och man hade bokat Folkets Park (nuvarande Orion-parken). Det var strålande sol och högsommarvärme. På flaggstängerna i Folkets Park, på Folkets Hus och vid Pappersbruket fladdrade dukarna i sommarbrisen. Ca 600 personer hade hörsammat inbjudan.

På programmet stod bl a ett festtal av förbundsordföranden Sanfrid Engström och en historik av Hugo Nilsson. Därefter höll avdelningens vice ordf Hjalmar Hermansson ett tacktal riktat till Hugo Nilsson, för Fackliga Centralorganisationen (FCO) i Hallstavik framträdde dess ordf Linné Lund, å Holmens Bruks vägnar framförde disponent Christian von Sydow företagets uppriktiga tack och vitsordade det goda samarbetet sedan

lång tid tillbaka och avslutade med en förvisning om att vi även i framtiden skola förstå att arbeta förtroendefullt och väl tillsammans. Sist i hyllningsraden kom förre ordföranden Erik Jansson, nu kommunalfullmäktiges ordförande. Även han betonade avdelningens betydelse ur olika aspekter inte minst den skolning och fostran som avdelningen bibringat sina medlemmar. Därefter delades röda blomsterbuketter ut till några av avdelningens förtroendevalda.

I sommarrandig klänning framförde Ragnhild Wilund från Uppsala ABF Amatörer dikten Tre Generationer av författaren Ture Nerman. För underhållningen stod Rektor Emil "Mille" Lemhagen från Wiks folkhögskola (tidigare rektor vid Väddö Folkhögskola) och Uppsala ABF:s amatörsällskap. Lemhagen drog roslagshistorier och höll ett uppskattat föredrag om rospiggen i Albert Engströms diktning.

Musik spelade inledningsvis och efter Sanfrid Engströms tal spelades Internationalen, programmet avslutades med en konsert av avdelningens Hornmusikkår. Därefter blev det kaffe och dans till Ove Lundells trio.

Tidigare på dagen hade kransnedläggningar skett vid Häverö kyrkogård över de tidiga pionjärerna och kl 12.00 hade speciella gäster och hedersmedlemmar inbjudits till en lunch på Folkets Hus. Inför detta jubileumsfirande hade man från avdelningens sida för avsikt att bjuda in bl a avdelningens första styrelse samt tidigare ordföranden. Tyvärr lyckades man inte återfinna avdelningens förste ordförande Erik Eriksson samt styrelseledamoten Hjalmar Persson.



Utställningen 1990

50 års-jubileum 1965

Femtioårs-jubiléet passerade inte utan uppmärksamhet. Tvärtom – den 15 augusti hade man återigen hyrt in sig på Folkets Park.

Liksom 10 år tidigare hade man en lunch tidigare på dagen i Folkets Hus för hedersmedlemmar med fruar samt andra inom avdelningen aktiva förtroendevalda. Dessutom hade särskilda inbjudningar sänts till andra fackföreningar, närstående organisationer och företaget, sammanlagt 207 personer. Förbundet representerades av före förbundsordföranden Sanfrid Engström, vilken även deltog vid 40 års-jubiléet. För Gävle-Daladistriktet deltog ordföranden Harry Ström och studieleddaren Bo Carlsson. Holmens Bruk representerades av disponent Lars Gabrielsson med fru samt direktör Nils Lundgren och från avdelningen i Norrköping kom vice ordföranden Erik Rosvall med fru. Från Häverö kommun deltog kommunalnämndens ordförande Sixten Johansson. Gunnar Hagström kom från Hallstaviks FCO och Allan Edehamn från Häverö Arbetarekommun. Även Lantarbetarförbundet, SIF och SALF deltog vid lunchen där Hallsta musiksällskap stod för den musikaliska avdelningen.

Vid festen i Folkets Park hade samlats ca 500 personer. Flera tal hölls bl a av Sanfrid Engström och Hugo Nilsson. Uppvaktningen i övrigt bestod av blommor, tavlor, standar och telegram. För underhållningen svarade vissångaren Göthe Lovén och Albert Engström-tolkaren Gösta Elweroth samt Hallstaviks musiksällskap. Till den efterföljande dansen spelade Owe Orefalks Trio. I anslutning till avdelningens 50 års-jubileum skrev Hugo Nilsson avdelningens första historik om vi inte räknar den lilla skrift som omtalas vid 10 års-jubiléet och som vi inte kunnat återfinna. Historiken, "Med avdelning 68, Hallstavik, av Svenska Pappersindustriarbetareförbundet under 50 år", utkom 1967 och trycktes av Trycksam AB i Gävle. Historiken är på 62 sidor och illustrerad med fotografier samt, för historiken, särskilt gjorda teckningar av Vilhelm Wallström.

75 år - 1990

I god tid innan avdelningen fyllde 75 år bestämdes att avdelningen skulle ge ut en historik till jubiléet. Det var drygt fem år före födelsedagen. Visserligen fanns Hugo Nilssons historik från 50 års-jubileumet men den var



Maria Pernes spelar på silvertrumpet på avdelningens fackmötet i september 1990.

ganska kortfattad och historiken synnerligen koncentrerad. Den nya boken skulle bli bredare och även skildra andra närstående organisationer liksom även samhällets utveckling. Arbetet med boken skulle bedrivas i studiecirkelform och cirkeln drevs genom ABF. De som var intresserade fick vara med. Gruppen kom att bestå av Roger Berglund, Melker Edman, Gunnar Hagström, Erik Jansson, Yngve Olsson, Ingemar Strandberg, Lennart Sundman, Thore Svedjeroth och J Roger Toll. Som kursledare fungerade Roger Berglund. Flera andra personer deltog i arbetet vid olika tillfällen och då framförallt Johnny Karlson. Även Curt Larsson deltog under hela resans gång. Han bidrog med bilder och rådgivning samt trevligt sällskap. Historiegruppen intervjuade en mängd personer, besökte olika tidningsarkiv, folkrörelsearkiv och företagens arkiv i Norrköping. Inte minst rotade man runt i 68:ans eget arkiv "Roine-salen" på Folkets Hus.

När vi kom fram till 1990 stod det klart att boken inte skulle hinna bli klar till jubileumsåret. Gruppen inrikade sig då på att istället göra en utställning till högtidligheterna i september. Till utställningen beställdes ett antal historiska bilder av Britt Marie Söderman som arbetade på Sulfiten. Den 19 september hade utställningen vernissage på Folkets Hus och fick fin uppmärksamhet i pressen. I november flyttades utställningen till Valhall på bruket.

Avdelningens jubileumsfirande blev utspritt på flera olika arrangemang.

På långfredagen den 13 april var det en familjeföreställning på Rosen i Folkets Hus. Där uppträdde den populära musikgruppen FJK, dvs Anders Forslund, Christer Jonasson och Mats Klingström. För barnen



Del av gruppen som skrev 75 års historiken

blev det sång, dans och lek med kubanska Maria Llerena från Stockholm och Thomas Allander spexade med sin ukulele. På kvällen blev det supé med örtsgrädstek och dans till Mats Bergmans orkester och Thomas Allander gjorde ett nytt framträdande.

19e september var det som sagt vernissage på 75-årsutställningen på Folkets Hus. Den omfattade totalt 14 skärmar och var placerad i foajén en trappa upp.

Veckan därpå den 25e sept var det avdelningsmöte som gick i 75 års-tecken. Förutom en aktuell kongressrapport så framträdde Maria Pernes från Folkteatern och spelade på sin silvertrumpet. Mötesdeltagarna bjöds på smörgåstårter.

På kvällen onsdagen den 26 september kl. 18.00 hölls själva jubileumshögtiden. Ca 150 gäster och förtroendevalda hade bjudits in till Folkets Hus. Vid ankomsten möttes gästerna av skön musik framförda av flöjtisten Torbjörn Eklund, Sven Fredriksson, gitarr och dragspel samt Peter Lindwall på synt.

Till att börja med samlades man i Rosen där ordföranden Johnny Karlson gjorde en tillbakablick innan han kom fram till 60-talet och Du-reformen och 70-talet

med betydelsen av de arbetsrättsreformer som då beslutades i riksdagen. – Men utan det fackligt-politiska arbetet hade inte reformerna varit möjliga, sa han. Förbundsordföranden Ingvar Jansson framförde en hälsning till en ”pigg och vital 75-åring” och riktade en eloge till avdelningen för att den fostrat fram så många kunniga företrädare t ex Erik Jansson, Hugo Nilsson och Roine Carlsson. De två förstnämnda var närvarande medan Roine var på u-båtsbesök i Murmansk. Platschefen Bernt Björk liksom Lars Åhlin från Gävle-Dala-distriktet framförde hälsningar och överlämnade gåvor. Kollegorna från Norrköping och Wargön, andra fack, närstående organisationer samt samverkande företag fanns med i hyllningskören.

Efter all uppvaktning förflyttades gästerna en trappa upp där en supé intogs och välljudande musik fortsatte strömma ut från Torbjörn Eklund och hans medmusikanter. 93-åriga Erik Jansson (ordförande redan 1922) förde gästernas talan när han tackade avdelningen för middagen.

Samma dag som jubiléet hade Norrtelje Tidning en artikel om avdelningens 75-år och om utställningen på

Folkets Hus. Dagen efter skrev både NT och Upsala Nya Tidning om festen och UNT intervjuade även Britt-Marie Söderman om hennes bilder på utställningen. Lördagen den 29 sept fortsatte UNT med en större artikel om avdelningens historia. Författaren Lars-Åke Augustsson som avdelningen hade god kontakt med, och som medverkade i 75-års historiken, deltog också på festligheten och skrev därefter en fin text "Utanpå kroppen märks inte hjärtat" som publicerades i förbundstidningen Sia (Skogsindustriarbetaren) den 2 november.

Den 12 november ställs utställningen upp i matsalen på Valhall.

Under hösten svarar avdelningen för mat och underhållning för ett av PRO Häverös månadsmöten detta också som en del av jubileumsfirandet.

1993, tre år efter utsatt tid, utkommer så den nya boken "En fackförening, ett samhället, en fabrik" – Pappers avd. 68 Hallstavik 75 år 1915-1990. Den är i A4-storlek, omfattar 269 sidor och är rikt illustrerad. Allt tekniskt arbete med boken har "gräv"-gänget själva svarat för på Författares Bokmaskin på Kungsholmen i Stockholm, allt utom själva tryckningen.

Tanken från början var att trycka boken i tusen exemplar men eftersom det papper, Silverblade från Silverdalens pappersbruk (då ingående i koncernen) som avdelningen fick i gåva av företaget räckte till 2.000 exemplar blev det ingen större merkostnad att ta den större upplagan. Boken fick ett positivt mottagande från press och medlemmar. Vid 1993 års Häverödagar fick "gräv"-gänget kollektivt mottaga utmärkelsen Årets Häveröbo.

90 år – 2005

Ett enklare arrangemang anordnades vid avdelningens 90-års jubileum måndagen den 26 september 2005. Enkelt men ändå stilfullt och högtidligt. Vid fackföreningsexpeditionen "Röda Villan" hölls Öppet Hus mellan kl 10.00 till 16.00. Fika serverades i Villan och barnen fick glass samt ett godisregn varje halvtimme. En mugg med jubileumsloggan delades ut till medlemmar och gäster. Kl. 10.00 hälsade ordföranden Joakim Eriksson alla välkomna och platschefen Per Bjurbom framförde en hälsning till avdelningen och överlämnade en gåva i form av en flaggstång. Strax därefter lämnade Roslagens Sparbanks chef Johan Smedman, tillsam-

mans med Lars Jansson, över bankens gåva till avdelningen – en flagga (egentligen flera) till flaggstången. Förbundsordföranden Sune Ekbåge inviger flaggan och Nils Göran Holstein spelar en fanfar på näverlur. Flaggan var designad av avdelningen själv.

Förre förbundsordföranden och statsrådet Roine Carlsson berättade episoder från sin fackliga tid på bruket bl a när han för första gången fick följa med Hugo Nilsson in på en förhandling. Beskedet till unge Roine var att inte säga någonting utan bara sitta still och hålla käft. Även Johnny Karlson delgav publiken en del av sina minnen och gav några personliga porträtt av de platschefer han mött. Under dagen framträdde också Börge Ladhe, Folksam, Håkan Jonsson, socialdemokraterna och Peter Jansson från ABF.

Pappersindustriarbetareförbundet hade detta år tilldelat textilkonstnärinnan Rose Tillberg-Mattsson från Hallstavik förbundets kulturpris. Dagen till ära delade förbundsordföranden Sune Ekbåge ut kulturpriset till Rose och inne i Röda Villan visades en utställning av hennes textila verk.



Förbundsordföranden Sune Ekbåge inviger avdelningens flagga vid 90 års jubiléet 2005

■ VÅRA EXPEDITIONER

De första åren hade avdelningen inga egna lokaler. Möten fick hållas hemma hos någon som hade tillräckligt med utrymme. Man kan tänka sig att man i möjligaste mån undvek att vara hemma hos barnfamiljer. Om vädret tillät kunde man sommartid ha möte utomhus.

Avdelningens första handlingar och ägodelar förvarades i ett skåp hemma hos kassören Hagdahl.



Gamla Folkets Hus

Tidigt togs frågan om egna lokaler upp och en kommitté valdes på ett möte i februari 1916 för att undersöka möjligheten att bygga ett Folkets Hus. Om Folkets Hus tillkomst kan läsas i avdelningens 75 års-historik.

Den 18 januari 1920 kunde Folkets Hus invigas och därmed fanns det också tillgång till både mötes- och expeditionslokaler.

Johnny Karlson berättar om gamla Folkets Hus och sin egen erfarenhet:

När jag valdes som avdelningens ordförande första gången 1965 var det ett uppdrag som sköttes på fritiden. Expedition hade jag hemma i bostaden dit medlemmarna kom med sina bekymmer. Och så hade det varit under alla år tidigare. Den dåvarande kassören, Gustav Helmér, hade ett litet rum i gamla Folkets Hus. Och där hade också styrelsen ett rum. Kassören disponerade ett stort och tungt kassaskåp som alla tidigare kassörer haft i sin bostad. Så vid nyval av kassör fick baxarlaget rycka ut och flytta kassaskåp. 1966 anställdes Bertil Matzén som ombudsman i avdelningen och

han fick "ärva" rummet som Gustav haft. Arbetsmiljön i detta lilla rum, med många trappor och fönster mot söder och trängsel, var dålig för att inte säga usel.

På bilden av gamla Folkets Hus syns det trapphus där avd 68 hade sin första riktiga expedition. Bakom det mittersta fönstret på högersidan satt bl a Gustav Helmér.



Till portvakten på 1960-talet

JK: I slutet av 60-talet fick ordföranden (Allan Flink) ett litet rum i dåvarande portvaktstugan ett rum som jag fick ärva när jag omvaldes 1973 efter Allans sjukdom. Och vid mitt omval så slapp jag ha medlemmarna i bostaden vilket inte minst familjen uppskattade, det var mycket lättare att nå mig i rummet i portvaktstugan.

Någon bra bild har vi inte på just denna lokal men på det gamla vykortet ses portvaktstugan till höger. Ingången till rummet var från utsidan av staketet, mitt för cykelparkeringen. Samma ingång hade chefen för Transportavdelningen. Alltså runt hörnet till höger i bild.

Avdelningens expedition flyttades på 1960-talet från gamla Folkets Hus till Hallstas nya centrum där man fick mer tidsenliga lokaler i det s k Apotekshuset.

JK: Samtidigt blev en lokal ledig på Gustafsvägen 6 (där veterinären håller till idag) där hyrde 68:an in sig i väntan på att nya Folkets Hus skulle bli klart. Det blev ett lyft för Bertil och för hela styrelsen men också för medlemmarna som fick en bra lokal att gå till vid sina ärenden till facket.



Kort visit på Gustafsvägen

Idag är huset lite ombyggt exteriört. En likadan dörr som finns vid Ronis pizzeria fanns då på långsidans söderände. Där var ingången till expeditionen. På bilden ser vi dåvarande styrelse uppställda framför ingången på Gustafsvägen.



Nya Folkets Hus

1972 invigdes det nya Folkets Hus av Olof Palme. Det var självklart för 68:an att flytta över dit.

JK: När nya Folkets Hus stod färdigt gick flyttlasset med kassaskåp och allt till nya och fräscha lokaler och en mycket bra arbetsmiljö för ombudsmannen och för kontoristen.

Avdelningen höll till en trappa upp ovanpå biblioteket. Där hyrde man dels ett rum som var expedition, dels ett rum som fungerade som styrelserum – dessutom ingick ett litet pentry. Här arbetade ombudsman Bertil Matzén och kontoristen Ulla Andersson. 1980 efterträdde Bertil av Kurt Morin. I källaren hyrde vi ett för-

råd som också fungerade som avdelningens arkiv – förrådet döptes senare till "Roine-salen" med anspelning på vår förbundsordförande.

På bilden av nya Folkets Hus, ovanför restaurangskylten, på hörnan var styrelserummet beläget. Ovanför Marie Brunnbergs skylt fanns expeditionen.



Röda villan – en slutpunkt?

I mitten av 70-talet blev det dags för ännu en flytt. Inte så långt bara tvärs över vägen.

JK: Bolaget behövde hela portvaktstugan för eget behov och jag fick flytta över till andra sidan Tulkavägen till "Rödavillan" och där sitter ordföranden fortfarande.

När Kurt Morin var ombudsman hos oss upplevde han och jag att det var opraktiskt att ha expeditioner på två håll. Medlemmar som skulle till Folkets Hus expeditionen kom till mej och tvärtom. Så vi tog upp överläggningar med bolaget om ombyggnad av "Rödavillan" så vi kunde ha hela avdelningens verksamhet på ett ställe. Avdelningen betalar hyra för det rum där kassören och kontoristen sitter och det var ett verkligt fall framåt att ha allt under ett tak.

Flytten av avdelningsexpeditionen från Folkets Hus till Röda villan ägde rum 1989. Kvar på Folkets Hus är vårt arkiv som sedan flera år tillbaka har flyttat från Roine-salen till en något större lokal. Successivt har även fackmötena flyttats från Folkets Hus till Valhall på bruket. Årsmötet hålls dock fortfarande på Folkets Hus liksom vissa konferenser, utbildningar och interna möten.



Ulrika framför Röda Villan

Idag heter kontoristen Ulrika Enlund (efterträdde Ulla Andersson 1983). Någon ombudsman finns inte men sedan uppgörelsen om storhelgsdrift 1995 har vi en kassör på heltid fram till år 2014 då företagsledningen ensidigt bröt den överenskommelsen och vägrade oss det administrationsbidrag som ersättningen till kassörsuppdraget innebar.

Text: **Johnny Karlson/Roger Berglund**

Foto: **RB, Curt Larsson** samt vykort



Målning av Ulla Andersson. Kontorist hos avd 68 1970-1983

■ SOLIDARITET

Solidaritet – inget modeord för avd 68.

Solidaritet är grundläggande för arbetarrörelsen och för den del av fackföreningsrörelsen som hör hemma i densamma. Solidariteten är i själva verket grundbulten och skälet för fackföreningens existensberättigande. Vi solidariserar oss med de som behöver hjälp av skilda slag. Så var det när avdelningen bildades och så är det än idag. Genom att hålla ihop blir vi starkare och kan uppnå bättre villkor för andra och för oss själva. En för alla – alla för en!

Solidariteten har riktat sig till både enskilda personer som organisationer – ja till och med länder. Här ges några exempel ur avdelningens historia.

I början var det vanligt med insamlingar till personer som drabbats av sjukdom, arbetsskada, arbetslöshet eller befann sig i konflikt (strejk, lockout). Insamlingslistor till förmån för de människor som hamnat i nöd skickades hit och dit genom landet. Dessa listor behandlades av avdelningsstyrelsen som om insamlingen tillstyrktes lade ut listorna på arbetsplatsen där den som kände sig manad fick anteckna sig med ett valfritt belopp. Efter en tid togs listorna in och pengarna samlades in och skickades vidare till berörd person. Resultatet av insamlingen redovisades på möten och i protokoll. Ibland gav insamlingen lite slantar till den nödställde men ibland var listorna tomma. En vanlig sjukdom vid den här tiden var tuberkulosen (TBC) eller lungsot som man också sa. Ett virus som angrep lungorna, nedsatte lungfunktionen och det medförde oftast ett livslångt handikapp. Den som drabbats av tuberkeln togs in och vårdades på sanatorium. I våra trakter var det vanligt att man hamnade på Uttrans sanatorium i Tumba. Pengar skickades till Uttran och vid jul eller andra högtider fick de intagna ibland ett paket från arbetskamraterna.

Systemet med insamlingslistor avvecklades när de fackliga arbetslöshetskassorna byggdes upp och definitivt när socialförsäkringssystemet infördes av socialdemokratin och man beslöt att solidariskt, via skatten, ha ett trygghetsskydd för de som tillfälligtvis hamnade i ekonomiska svårigheter.



Demonstrations tåget passerar utanför fabriksentrén - troligen under 1920 talet

Insamlingar till strejkande i Sverige eller utomlands var mer en manifestation av enighet mot den gemensamma motståndaren – kapitalismen. "Proletärer i alla länder- förenen eder!" var något man inte bara sjöng man tillämpade det i praktiken också.

När den ryska revolutionen ägde rum 1917 och de ryska arbetarna störtade tsarväldet blev det stötvåg som rullade runt hela världen. Förhoppningarna på den nya arbetarstaten var stora och arbetare och fackliga organisationer världen över, inte minst i Norden, solidariserade sig med det som framställdes som ett framtidsland. Det gick så långt att många, även från Hallstavik, valde att flytta till Sovjetstaten för att hjälpa till med uppbygget av arbetarlandet. Detta återspeglas tydligt i avd 68 där flera uttalanden till förmån för Sovjetunionen gjordes. Man hade t o m officiella kontakter med ryska fackföreningar. Här några exempel ur protokollsböckerna.

26 sept 1925: Avd avhållit ett offentligt möte då de kamrater som erhållit Stipendiat av avd. talat över de upplevelser de gjort vid sitt besök i Sovjet-Ryssland.

21 mars 1926: Kamrat Hj Pettersson meddelade att han skall avresa från orten till Ryssland och tackade för de goda samarbetet avd.medl och honom emellan.

Erik Jansson omtalade Hj Pettersson stora arbete som han här har nedlagt i olika föreningar och institutioner och bad å avd vägnar om en hälsning till de kamrater som tidigare tillhört avd 68 och är i Ryssland även om en hälsning till de ryska arbetarna. Till sist utbringades ett fyrfaldigt leve för kamrat Pettersson.

4 juli 1926 Avd.m: Föredrogs skrivelse från distriktet angående föreläsningar om Ryssland med Reinhold Vesterberg och C Barr som föreläsare. Beslöts lägga skrivelsen till handlingarna enär avd förut har haft föreläsning av R Vesterberg i samma ämne.

31 okt 1926 Avd.m: En ny fråga väcktes av Erik Jansson med anledning av LO:s inbjudan till en Skandinavisk-Baltisk konferens i Stockholm den 6-7 dec. E Jansson föreslog att avd tillställer LO en skrivelse och fordrar att även Sovjet Ryssland inbjudes till denna konferens. Björk yrkade bordläggning av frågan. Mötet beslöt avslå bordläggningsyrkandet och frågan upptogs till behandling. Björk ansåg att de var omänskligt att inbjuda Ryssland som ju kan betraktas som Amsterdams fiende och den ryska LO som motarbetar Amsterdam. Erik Jansson hänvisade till det arbete som gjorts av Ryska LO i avsikt att ena de olika riktningarna inom fackföreningsrörelsen. Mötet beslöt godkänna Erik Janssons förslag.

9 okt 1927 Avd.m: E Jansson rapporterade att det avhållits en Skandinavisk-rysk konferens i Sthlm varvid även vårt förbund var representerat. Den ryske representanten , kamrat Bobokoff, hade efter konferensen varit på besök i Hallsta varvid han mottagits såsom avd:s gäst. Kamrat Bobokoff, som är ordf i Sovjet-Unionens pappersindustriarbetareförbund, överbringade genom E Jansson de ryska arbetarnas solidariska hälsning. Kostnaderna för kamrat Bobokoff o dennes tolk för mat under besöket belöpte sig på kr 7:65. Mötet beslöt att enhälligt godk styrelsens åtgörande i ovannämnda hänseende.

16 okt 1927 Avd.m: Föredrogs skrivelse från R Vesterberg vari hemställdes att avd skickar ett hyllningstelegram till Sovjet-Unionen med anledning av 10 års jubileet. Mötet beslöt i enlighet med skrivelsen och uppdrogs till styrelsen avskicka telegrammet. 24 nov 1927: Erik Jansson rapporterade att styrelsen avsant det telegram som avd beslutat att översända till våra ryska kamrater. ...Telegram till 10 årsdagen av revolutionen " En kamratlig hälsning på tioårsdagen av Er segerrika revolution. Fortsätt Ert arbete för skapandet av ett socialistiskt samhälle. Leve Sovjet Unionen, arbetarklassens starkaste stöd"

Svarstelegram från Sovjet Unionens Pappersarbetareförbunds Centralkommitté: " Sovjet Unionens Pappersarbetareförbunds Centralkommittés plenum tackar uppriktigt för brodershälsningen i anslutning till den proletära revolutionens tioårsfestligheter. Vi önskar Eder framgång i kampen för arbetarklassens intressen och seger över kapitalismen. Plenum hoppas att Sveriges proletariat skyddas och hjälper oss mot de kapitalistiska regeringarnas överfall på världens första land med proletariatets diktatur. Flammande revolutionära hälsningar till Sveriges pappersarbetare. Leve den organisatoriska enheten mellan Sovjet-Unionens och Skandinavien pappersarbetare."

18 dec 1927: Föreläsning om förhållandena i Sovjetunionen med Brusewitz (förslag från Reinhold Vesterberg). Reinh Vesterberg föreslog att det uppdras till styrelsen att hålla upplysningsföredrag om förhållandena i Sovjet-unionen med Brusewitz som talare. Ordet lämnades fritt. Ivar Pettersson ansåg att föreläsningföreningen borde ordna med dylik föredrag. Frifors ansåg att avd ej bör gå vid sidan om föreläsningföreningen. Johan Lindman, avd bör försöka få hit

Brusewitz och hålla föreläsning, vad beträffar f-fören så är programmet för 1sta halvåret 1928 fastställt. Möte beslöt godkänna Vesterbergs förslag, rätt att närvara har samtliga fackliga org jämte familj.

Nog om Sovjet. Intresset svalnade med tiden och efter kriget var det få som vurmade för systemet i Sovjetunionen.

På 30-talet blev det fokus på en annan internationell



brännpunkt – Spanien. 1931 bildades den andra spanska republiken och vid valen 1936 vann folkfronten en klar majoritet. Folkfronten bestod av socialister, kommunister, syndikalister/anarkister samt av liberaler som var motståndare till monarkin. Detta ogillades av högern, militären och kyrkan som i juli 1936 startade ett uppror mot den lagliga regeringen. Striderna utvecklades till ett inbördeskrig där högersidan understöddes av både Hitler och Mussolini. Västmakterna var passiva och införde till och med ett vapenembargo mot regeringssidan. Arbetare runt om i världen stödde folkfronten och många gav sig frivilligt iväg till Spanien för att slåss med regeringssidan mot fascisterna. Från Sverige kom ca 500 frivilliga. Runt om i Sverige, och i andra länder, bildades Hjälpkommittéer för Spanien. Så även i Hallstavik och det var ledande personer i avd 68 som tillhörde de drivande. Man samlade in pengar och kläder, ordnade med föreläsningar och protestmöten, man tog sig an ett fadderbarn, man sålde tidskrifter, Spanien-märken m.m. Den internationella hjälpen till trots så förlorade det spanska folket 1939. Den fascistiska övermakten var för stor. Inbördeskriget i Spanien blev ett förspel för vad som skulle komma. Den lokala Spanienkommitténs handlingar har förvarats i avd 68ans arkiv fram till 90-talet då det överlämnades till stadsarkivet i Norrtälje. Som en epilög till



avdelningens Spanien-solidaritet kan nämnas att vi närvarade med avdelningens fana i samband med att de Spanienfrivilligas förening lades ner 1994 (se del av artikel här intill).

På 60- och 70-talet blev Vietnamfrågan en motsvarighet till Spanien på 30-talet. Vietnam blev en brännpunkt som symboliserade folkens kamp i tredje världen mot imperialistiskt och kolonialt förtryck och herravälde. Frihetsprocesser pågick i olika delar av världen men var som tydligast i Sydostasien. I Sverige växte två parallella rörelser fram – dels Svenska Kommittén för Vietnam (SKfV) och dels De förenade FNL-grupperna (DFFG). SKfV hade bildats uppifrån av partier, fackföreningar och representanter för organisations-Sverige och hade därför ett starkt politiskt och ekonomiskt stöd bakom sig. DFFG bildades underifrån av aktivister som utförde ett basarbete på gator och torg och i bostadsområden. Allt arbete och material finansierades genom egna insamlade medel. Vietnamkommittén och FNL-grupperna hade i grunden samma mål men spelade på olika planhalvor, i början mer mot varandra än med varandra. Detta förhållande återspeglades även i Hallstavik. Avdelning 68 kanaliserade sitt stöd via Svenska Kommittén för Vietnam men kom också att samarbeta med Hallstaviks FNL-grupp i olika omgångar. Ett tag bröts dock kontakten då 68:an ansåg FNL-gruppen alltför anti-socialdemokratiskt.

Ett annat exempel på internationell solidaritet är denna Sydafrika-historia. En episod från 80-talet som blev omskriven i media. I augusti 1985 skulle 100 ton papper till Sydafrika lastas ut på järnväg. Hamnarbetarna var tveksamma till om detta var rätt och avbröt last-

ningen. Man ville ha ett klagande om vem som var mottagare av ordern. Avdelningen kontaktade förbundet som i sin tur kontaktade ANC:s Stockholmskontor. Via dessa fick vi besked att pappret skulle till en icke-rasistisk tidning och lastningen i Hallstavik kunde återupptas.

Några veckor senare kom en ny Sydafrikaorder och återigen blev hamnarbetarna misstänksamma och förklarade att man inte ville befatta sig med fler orders från Sydafrika. Platschefen Göran Lundin kom ner till hamnen och meddelade att företaget beslutat att p.g.a. den rådande situationen i Sydafrika skulle man inte göra några fler affärer med landet. Om det i framtiden skulle bli fler leveranser skulle bolaget innan samråda med avd 68 och hamnarbetarna. Som en markering beslöt Hamnklubben att ur klubbkassan ge ett bidrag till ANC och uppmanade avd 68 att göra detsamma. Avdelningen var positiv till detta och när förslaget kom upp till behandling utvecklades det till ett förslag om en insamling över hela bruket. Man föreslog ett allmänt löneavdrag på en timlön (50 kr). Detta gick inte juridiskt utan fullmakt från de anställda. Kontaktombuden fick då i uppgift att via namnlistor samla in fullmakter. När insamlingen avslutades på hösten hade ca 28.000 kr samlats in till ANC. Även många arbetsledare skrev upp sig på listorna. Året därpå medverkade en representant från Afrikagrupperna på ett avdelningsmöte och berättade om situationen i Sydafrika. Han framförde också ANC:s tack för bidraget de fått från oss. När de sydafrikanska gruvarbetarna strejkade 1987 skänkte avdelningen ett bidrag till svenska Gruvs insamling till stöd för de strejkande.

Ett exempel av annat slag är när en truckförare på Hylte pappersbruk 2010 blev omplacerad till ett sämre betalt arbete. Den egentliga orsaken var att truckföraren upplevdes som besvärlig av fabriksledningen och man tog en mindre incident som förevändning för omplaceringen. Avdelningen i Hylte drev medlemmens sak men förbundet ville inte ta över fallet och driva det till AD, inga utsikter att lyckas ansåg man. Då drev Hylte-avdelningen det civilrättsligt istället och uppnådde en förlikning som medlemmen var nöjd med. Avd. 68 ansåg att förbundsstyrelsen fattat ett felaktigt beslut när man inte ville driva frågan till AD, dessutom tyckte vi att avdelningen i Hylte inte ensam skulle behöva stå för

sina rättegångskostnader. Idén kom då upp om att ge ett ekonomiskt stöd till Hylte och att samtidigt gå ut med ett upprop till de andra avdelningarna i förbudet. I uppropet hade vi räknat ut att utslaget på Pappers alla 16 000 aktiva medlemmar blev 100 000 kronor ungefär 6,25 per medlem. För avdelningen i Hallstavik innebar det 3 725 kronor, vilket sattes in på Hylteavdelningens bankgiro. Och vi fick en massiv uppslutning. Över en tredjedel av alla Pappers avdelningar betalade.

– Jag vill tacka de avdelningar som har stött oss, sade Anders Lönnberg, ordförande i Pappers avdelning 38 i Hyltebruk i Dagens Arbeta. – Det som betyder något är gesten som sådan. Att de säger: "Det var bra gjort". Det stödet har vi känt.

Detta var ytterligare ett exempel på hur solidariteten tar sig uttryck i praktiken. Många små rännilar blir till en flod.

Utrymmet tillåter ingen fullständig redovisning av vårt solidaritetsarbete men vi kan avsluta denna artikel med några fler exempel på uttalanden, motioner, anslag, föreläsningar m.m. Vi tog t ex ställning mot Pinochets militärkupp i Chile och Sovjets krig mot Afghanistan. Vi har protesterat mot Israels förtryck av palestinierna och gett bidrag till Röda Halvmånen. Vi stödde Solidaritet i Polen och krävde KOR-ledarnas frigivning. Vi anslog 6.000 kr till Tjernobylobarnens sommarläger i

Edsbro. Vi hade medverkan av den iranska motståndsrörelsen på avdelningsmöte, vi är regelbundna bidragsgivare till Läkare utan gränser o s v. Vi har motionerat om internationell solidaritet till LO-kongressen. Vi är medlemmar i Svenska FN-förbundet. Till och från har vi även haft en Internationell kommitté i avdelningen.

På 80-talet var avdelningen med och startade upp Verdandi i Hallstavik och det var också ett uttryck för kamrattstödande arbete i solidaritetens tecken. Att avdelningens förtroendevalda bär tröjor med trycket "Solidaritet" är alltså ingen tillfällighet.

Roger Berglund



68an vid speedwayparken under en valrörelse



Vi gratulerar Pappers avd. 68 till de första 100 åren.

Då Pappers avd. 68 bildades var det för att värna om arbetarnas rättigheter. Man månade även om utbildningsnivån och cirkel 350 år 1917 var upptakten till att i november 1921 bilda det som senare skulle bli ABF Norrtälje.

ABF och Pappers har sedan dess haft ett gott och nära samarbete i ca: 94 år.

ABF Norrtälje arbetar enligt en "non profit" policy och vi genomför kurser, cirklar och kulturevenemang till ett pris som ska göra det möjligt för så många som möjligt att delta.

Detta ska vi fortsätta med och vi ser fram emot ett fortsatt gott samarbete med Pappers under de kommande 100 åren.

Det är vårt stora nöje att tacka för de gångna åren och att önska den pigga jubilaren all lycka och välgång med ert viktiga arbete i framtiden.

Fanan – en symbol att samlas kring

Varje nybildad fackförening har varit mån om att kvickt skaffa sig en egen fana. Fanan har givit ett slags identifikation för organisationen – ett tecken att samlas runt. Den har symboliserat enighet, kamp och solidaritet. Ni minns franska revolutionens Marianne som lyfter trikoloren mot skyn när det gamla fallit och en ny ordning tar vid. De i krigen förda militära fanorna har delvis haft samma funktion. Vi har alla sett bilden av soldaten från Röda Armén som fäster den sovjetiska flaggan på riksdagshuset i Berlin 1945 eller den amerikanska bilden av marinkårssoldaterna som reser flaggan på Iwo Jima. Budskapet är att segern är vunnen. En fackförening utan fana är som en general utan uniform – det blir lite naket.

1917

När en del av arbetarna på Holmens Bruk i Norrköping stod i begrepp att flytta till den nya fabriken i Hallsta så ville de ha en fackförening med sig redan från start. Därför hölls de första mötena i Norrköping innan man ens sett den kommande arbetsplatsen. När man väl etablerat sig på den nya orten började diskussionen om en egen fana. På ett möte den 20 maj 1917 beslöts att ge styrelsen för avd. 43 av Grov- och Fabriksarbetareförbundet handlingsfrihet att inköpa en av avd. 9:s fanor d v s Norrköpingsavdelningens. Denna fana hade avdelningen vid några tillfällen tidigare, i samband med 1:a Maj-demonstrationer, lånat av avd. 9. Fanan inköptes och i december samma år bildades en fankommitté bestående av Palm, Dahlberg, Erlandsson, Lindvall, Fredriksson, Röös, Wessman och E Peettersson. Denna mangranna kommitté fick i uppgift att anordna en faninvigningsfest på Trettondagen 1918. På mötet den 3 februari meddelades att faninvigningen blivit inställd på grund av difteriepidemi. Någon annan invigning av denna första fana finns inte omnämnd i protokollen. Däremot vet vi att man fick måla om fanan och ändra avdelningsnumret från 9 till 43. Tyvärr finns det ingen bild på denna fana, möjligen är det den man kan se på en bild från ett begravningsståg vid rödvillorna ca 1920.



1922

Troligen var kvalitén på den första fanan inte så god för redan i april 1922 väcker Johan Lindvall frågan om att renovera den så att den kan användas vid demonstrationer. Styrelsen svarar att man ämnat iordningsställa den. Men tre månader senare, i juli 1922, föreslog styrelsen istället inköp av en ny fana. Den gamla hade dömts ut och ansågs ej värd att kosta på en restoration. Dessutom hade avdelningen inträtt i Svenska Pappersindustriarbetareförbundet och där erhållit avdelningsnr 68. På mötet fanns tygprover med tillbehör samt en skiss på en ny fana. Efter diskussion beslöts köpa in en ny fana enligt styrelsens förslag. För täckande av de utgifter som skulle uppstå genom inköp av fanan fick styrelsen handlingsfrihet att göra en extra uttaxering från medlemmarna. På mötet den 17 september rapporteras att fanan beställts och betingar ett pris på 630 kr. En extra uttaxe-



ring om 1,50 per medlem beslutas samtidigt. Fanan är beställd från Victor Lindblads ateljé i Örebro. Den 7 januari 1923 rapporterade styrelsen att fanan kommit avdelningen tillhanda samt godkänts i befintligt skick. Man behandlar även frågan om fanans invigning och beslutar tillfråga förbundets förtroendeman Gustav Ossian Strand om denne var villig att hålla ett föredrag vid invigningen. Strand accepterar förfrågan och en kommitté på fem personer får i uppdrag att göra ett program för ceremonin.

Texten på framsidan på den nya fanan är Svenska Pappersindustriarbetareförb. Avd. No 68 – Bildad 19 26/9 15 Hallstavik. På baksidan står: Proletärer i alla land förenen eder! Bilden på framsidan föreställer en pappersmaskin (ev PM 7) sedd från sidan och på baksidan är Marianne avbildad med en frygisk röd mössa och en fackla i vänster hand. Där finns även en uppgående sol och tallar. Fanan är röd med grön ram och är gjord av dubbelt siden. Fanan har silverfärgade fransar och är fastsatt med ringar i krokar på stängen. Läderremmen med koger är daterad till 1 maj 1895! 1:a Maj började firas 1890 i Sverige. Toppemblemets är av mässing. Till fanan hör också en snodd med dubbel tofs. Storleken på fanan är 2,45 meter i längd och 1,75 m i bredd. Alltså en tämligen stor fana.

År 1926 hittar man en protokollsanteckning där det uppdrogs åt Elis Pettersson att hemtaga avdelningens fana och förvara densamma å lämplig plats så den ej skadas, samt försäkrar den för brandskada till kr. 600.

1949

Efter drygt 25 år är så det dags igen. Fanan från 1922 är sliten och i ett skick som inte anses representativ för avdelningen. På ett möte den 20 februari 1949 föreslår ordföranden Hugo Nilsson att årsmötet måtte besluta att uppdraga till styrelsen att inköpa en ny fana. Den nya fanan skall till storlek och text vara lika som den dåvarande fanan. Årsmötet beslutar enligt förslaget. Återigen vänder avdelningen sig till Victor Lindblad i Örebro. Riktigt som den gamla fanan blir inte den nya. Text och motiv ändras, liksom storleken. Fanan är fortfarande av röd siden men den gröna ramen ersätts av ett grönt band upptill och nertill. Fanans fransar blir gröna.

Texten på framsidan blir Sv. Pappersindustriarb.-förbundet Bildad – Avd 68 Hallstavik – 19 26/9 15



vilket är snarlikt den förra fanan men på baksidan är det gamla Marx-citatet utbytt och där står nu Organisation är makt samt Enighet ger styrka. Bilden på en pappersmaskin är ersatt med en detalj från en pappersmaskin samt eklöv. Eklöv är en symbol för styrka och finns med både på denna och 1922 års fana. På den äldre fanan finns även lagerblad avbildade. Lagerblad står för kunskap och klokhet. Motivet på baksidan visar nu en hand som håller i en fackla med utstrålande ljus. På toppemblemets av mässing står det SPIAF (Sv. Pappersind.arb.förb.). Storleken på denna fana är 1,85 m i längdriktningen och 1,55 m i bredd vilket ger den en något kvadratisk utseende.

Intressant är att denna fana, tillverkad 27 år efter den förra, blir billigare. Nu kostar den bara 588 kr mot 630 kr år 1922. En förklaring kan vara de enklare motiven samt att den nya är mindre och bara har ett enkellager av siden.

Fanan invigs på avdelningens årssamkväm den 19 februari 1950 där förbundets förtroendeman Adiels höll ett festtal.

1967

På hösten 1966 togs återigen frågan om en ny fana upp. Fanan från 1949 har använts flitigt vid möten, demonstrationer och begravingar och slitits hårt. Dessutom är den tung och otymplig att bära särskilt vid otjänlig väderlek. Den 23 november beslöt avdelningsmötet att inköpa en ny fana för utebruk. Styrelsen föreslog en fana av konstfiber till en kostnad av 600-700 kr. Emblemet till fanan hade ritats av medlemmen Wilhelm Wallström. Denna gång går beställningen till Sten Ericssons fanfabrik i Köping. Den röda färgen i konstfi-



berduken är en ljusare nyans än i de gamla fanorna. Motivet är inte målat utan maskinsytt och är det samma på fram- och baksida. Texten är AVD. 68 HALLSTAVIK kombinerat med förbundslogotypen SPIAF - pappersrullar framför en fabrikssiluett och rikets Tre Kronor (?).

Fanan saknar fransar och trästången är ersatt med en röd i lättmetall och hårdplats. I toppemblemets står fortfarande SPIAF men emblemet är nu kromat. Till fanan hör sorgflor och hölster. Storleken har anpassats och fått mer naturliga proportioner, längden är 1,97 och bredden 1,30 m.

Kostnaden stannade vid blygsamma 410 kr.

Köpingsfanan är nu 48 år gammal och den som vi fortfarande använder oss av i olika sammanhang. Det var med vid Tage Erlanders och Olof Palmes begravningar, den var i Lunde vid högtidlighållandet av minnet av Ådalen 31 både 1981 (50 år) och 2006 (75 år), den var med när de Spanienfrivilligas Kamratförening lades ner, den har varit med vid demonstrationer i Stockholm mot arbetslöshet och sänkt a-kassa, den är med på 1:a Maj och vid begravningar när så önskas. Kanske är det åter tid för en ny diskussion om en modernare fana som i text och bild speglar vår tid. Att väljas till avdelningens fanbärare är ett förtroendeuppdrag av hög rang. För närvarande och sedan några år tillbaka är Lasse Pettersson på Byggnadsavd vår fanbärare.

1990

Historien tar inte riktigt slut här. På 90-talet hade styrelsen en diskussion om att skaffa en egen flagga till avdelningen. Man såg positivt på en egen flagga och gav Roger Berglund i uppdrag att komma med några förslag på hur en flagga skulle kunna se ut. Frågan drog



Faninventering 1996 för LOs räkning



Avd 68 med fana i Lunde, Ådalen 14 maj 2006

ut på tiden och Roger framställde 8-10 förslag hur den skulle kunna se ut men det hela hamnade i bakvattnet av andra frågor och låg för fäfat fram till avdelningen skulle fylla 90 år 2005. Då kom frågan tillbaka och Roger valde ut två av de gamla förslagen som presenterades för styrelsen. Det förslag som valdes är en flagga med röd grund med en avsmalnande vit kil (pappersbana) från vänster till höger. På det vita fältet står det Pappers skrivet med förbundets teckensnitt. På Aleksandars förslag blev det ett tillägg med Avd. 68 på det övre röda högerfältet. Avdelningen firade sitt 90-års jubileum med öppet hus och ett jubileumsprogram vid fackexpeditionen Röda Villan. Till jubiléet hade företaget skänkt avdelningen en flaggstång i present och den nya flaggan hade bekostats av Roslagens Sparbank. Förbundsordföranden Sune Ekbåge förrättade invigningen och Nils-Göran Holstein spelade en fanfar på näverlur. I tio år har nu flaggan vajat för vinden utanför fackföreningsexpeditionen Röda Villan.



68.ans flagga vid Röda Villan

RB

HALLSTABULLEN - EN JUBILEUMSBULLE

Birgitta Fagerlund driver, tillsammans med sin man, sedan några år tillbaka Café & Krukmakeri Rosengården på Carl Wahrens väg i Hallstavik. Tidigare bedrev hon en liknande verksamhet i Hultsfred. Birgitta bor i Stockholm men är fritidsboende i Hallstavik. Hon trivs mycket bra i Hallsta och tycker människorna är trevliga här. Det var när Birgitta fick klart för sig att samhället och bruket fyllde 100 år som hon fick idén att bidra till firandet med en egen bulle. Efter lite experimenterande med innehåll och form hittade hon till slut - Hallstabullen. Den officiella premiären var den 2 juli. Jag frågar hur mottagandet har varit. –Över förväntan säger Birgitta. Hon hade inte räknat med att behöva gå upp klockan 06.00 på morgonen och baka dagens bullar. Caféet öppnar kl. 10 och efter ett par timmar är det slut på bullar.

Rosengården är nu stängd för säsongen och öppnar inte förrän till nästa sommar, men då kommer Hallstabullen åter.

Roger Berglund

Här nedan har Birgitta Fagerlund välvilligt delat med sig av receptet.

Ingredienser

Smält 150 gr smör eller margarin	Salt
	Ett ägg
5 dl standardmjölk	3 msk kanel
Ett paket jäst	Russin
14 dl vetemjöl	Äpple
1 dl socker	

Smält 150 gr smör eller margarin i en kastrull. Tillsätt 5 dl standardmjölk. Värm till 37 grader. Smula ett paket jäst i en stor bunke och häll över vätskan. Mät upp 14 dl vetemjöl, 1 dl socker och en gnutta salt som hålls i bunken. Arbete ihop alla ingredienser. Tillsätt ett ägg. Arbete ihop degen tills den känns smidig (minst i en kvart). Låt degen jäsa under bakduk i 30 minuter. Sätt



ugnen på 250 grader. Smörj två plåtar. Använd helst inte bakplåtspapper för att undvika papperstrassel. Rör ihop fyllningsmassan på 100 gr smör eller margarin, 1 dl socker och 3 msk kanel. När degen är färdigjäst ta upp den på bakbordet och dela i tre lika stora delar. Kavla ut en del i taget till en rektangel. Bred ut fyllningsmassan, strö över en handfull russin och ett grovrivet smakrikt äpple. Rulle ihop till en rak stam med tydliga årsringar. Klyv i 8 lika stora stubbar. Lägg på plåten. Låt jäsa i 30 minuter. Pensla med uppvispat ägg. Strö över brunt farinsocker och grädda i ca 5-8 minuter tills de är gyllenbruna som bark. Lägg upp Hallstabullarna på galler och låt svalna under bakduk dock inte silduk.

Lycka till!



Birgitta Fagerlund visar upp Hallstabullen

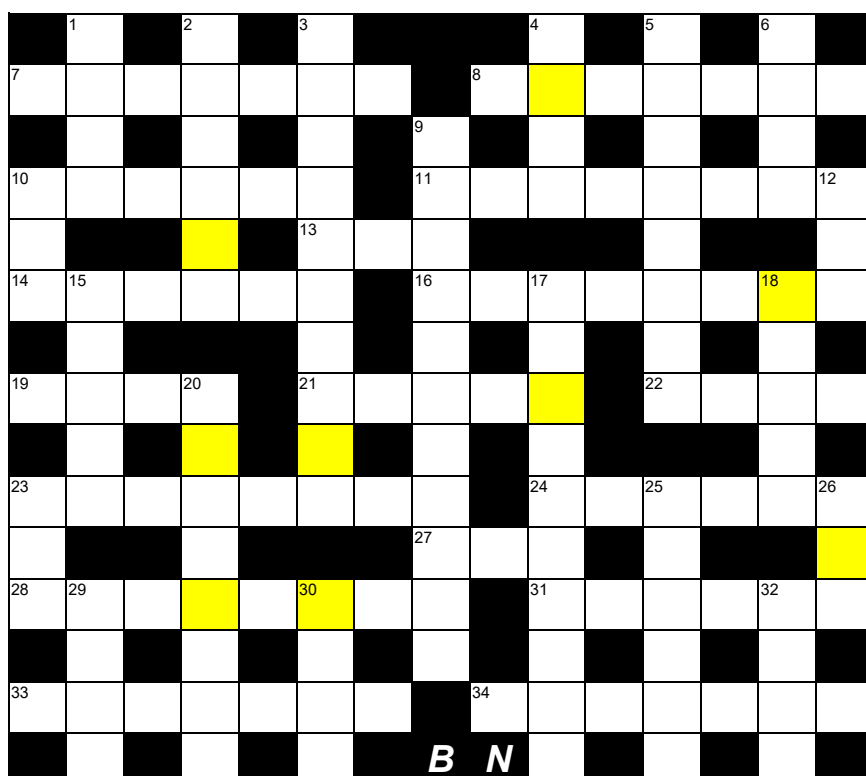
Dags för ett nytt kryss. Du behöver inte lämna in hela krysset när du löst det. De bokstäver som hamnat i de tonade rutorna bildar ett "lösenord". Lämna in detta lösenord tillsammans med ditt anst-nr, namn och avd. så deltar du i dragningen. Du kan även maila lösenordet till oss :

Bland de inlämnade rätta svar kommer vi lotta ut:

- 1: pris** 3 st trisslotter
2: pris 2 st trisslotter
3: pris 1 st trisslott



avd.68@holmenpaper.com



Lodrätt

1. Konserverar fisk
2. Fyller 68:an i år
3. Avd. i H-vik
4. Militär ledning
5. Olof, landslagsback till 2012
6. Azerbajdzjan-metropol
9. Ersättning från FK
10. Miss
12. Mora i mars
15. Militärstad i Småland
17. Har långa skaft
18. Rock-Cooper
20. Utgav 68:an 1990
23. Skede
25. Enkelt fiskedon
26. Lassie
27. Truppslag kort
29. Överhängande
30. Hedersman med ark
32. "Del av" Östermalm

Vågrätt

- | | | |
|-------------------------|--------------------|-------------------|
| 7. Är snyltgäst | 19. Blää! | 33. Är 68:an i år |
| 8. Knegar | 21. Mode | 34. Vårt förbund |
| 10. Enarmad finns | 22. Nasse | |
| 11. Anledning till fest | 23. Avdunstade | |
| 13. Isär | 24. Vakuum | |
| 14. Metalleksak | 27. Syd om Arholma | |
| 16. Festtåg | 28. Western-baren | |
| 18. Träd vid å | 31. Skyr vampyr | |



100 ÅR

PAPPERS AVD 68

PRÄGLAD AV KAMP MOT ORÄTTVISOR

LAYOUT: Pappers avd 68

FRAMSIDA: Roger Berglund

BAKSIDA: Aleksandar Srndovic

NÄSTA NR: Oktober 2015

ANSVARIG UTGIVARE :

Aleksandar Srndovic

REDAKTIONEN:

Anders Lidén

Roger Berglund

Taisto Hautala

Aleksandar Srndovic

KONTAKT:

Pappers avd 68

Tyskavägen 1

763 81 Hallstavik

0175 26 390

www.avd68.com

